De astrologia : / Rabbi Mosis filii Maimon epistola elegans, & cum Christiana religione congruens, Hebraea nunc primum edita et latina facta. Ioanna Isaac Leuita germano auctore.

Contributors

Maimonides, Moses, 1135-1204.
Levita, Johann Isaak, 1537-1577.

Publication/Creation

Coloniae : Per Jacobum Soterem, 1555.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/majcm6cm

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

K 3993/A

31

Errata.

Pag.43.verſ.20.lege, quàm ab ea functione, quæ &c. Pag.21.ver.13.eſt, ex hac phantaſia tres &c.

In epiſtola de Aſtrologia.

B 13.verſ.5.lege eos ſiue ex vera, ſiue ex falſa &c. Pag.39.deſunt in quibuſdam exemplaribus loci duo annotandi in margine, Pſal.111.& Leuit.25.

טעיות

Pag.8.verſ.pr.& 10.lege מִיסוֹד

Pag.26.ver.14.lege מִמַּעֲלוֹת

Pag.102.ver.19.lege קוֹדֶם & הָאוֹר & ver. 21. וְהַמְּצָאָם & הַשֶּׁמֶשׁ.

שקדם לאביו יהיה ראוי להטיב לבנו ב
בעבורו כמו שאמר ליהוא בני רבעים 4.Reg.10
ישבו לך על כסא ישראל : ויש שיהיה
לנסות אנשי התרמית והמצפונים הר
הרעים כשהם רואים זה ממהרים לס
לסור מעבודת הבורא וחשים להתרצ
להתרצות אל אנשי הרשע ואז יתגבר
לאלהים ויראה הנאמן לעבודתו וסבלו
עת ששולטים בו ומביישים אותו ומ
ומקבל שכר מאת הבורא כמו שידעת
מענין אליהו וירמיהו עם מלכי דורם
ואחריכן יסתפק לך בגמול העולם הבא
והעונש מפני מיעוט מציאתו בתורת
משה : וכאשר תסתכל בדבריהנביאים
ובדברי רבותינו תבטח בבירור
הגמול והעונש
לעולם הבא :

בנלך ואעי

כמו שידעת בענין איוב ; והשם מכפיל
לו שכרו ; ויש שיהיה לרשע אנשי ד
דורו ויבחנהו הבורא להראות חסידותו
ועבודתו לאלהים מבלעדיהם כמו ש
Esa.53. שאמור אכן חוליינו הוא נשא ומכאובינו
סבלם ; ויש שיהיה מפני שאינו מ
מקנא לאלהים לקחת דין מאנשי דורו
Samu.2. כמו שידעת מענין עלי ובניו ;
וטובת הבורא על הרשע יש שיהיה לט
לטובה שקדמה לו יגמלהו המקום ב
בעולם הזה ; כמו שאמור ומשלם ל
Deut.7. לשנאיו אל פניו להאבידו ; ויש שת
שתהיה על דרך הפקדון עד שיתן לו ה
הבורא בן צדיק שיהיה ראוי לה ; כמו
Iob 27. שאמור הכתוב יכין רשע וצדיק ילבש ;
ואפשר שתהיה סבה לרעתו ; כמו שנ
Eccle.5. שנאמר עשור שמור לבעליו לרעתו ;
ואפשר שתהיה להאריך לו הבורא עד
שישוב ויהיה ראוי לה כמו שידעת מ
מעשה מנשה ; ויש שתהיה לחסיד

Hæc quæ ſequuntur ſunt ea, quæ prius recepimus nos ad finẽ huius epiſtolæ adiecturos eſſe, ex libro; חובת הלבבות. Cęterum hæc neque punctis notare, neq; interpretari viſum eſt, vt in ijs ſeſe ſtudioſi huius ſacræ linguæ exercerent.

ואחר כך יפתה אותך בענין הגמול וה
והעונש ויאמר כי אינם הולכים
על דרך האמת והצדק ׃ וכבר כתוב ת
הצלה בזה בשער הבטחון ואכתוב לך
מעט מן הדרכים אשר בעבורם הצדיק
עומד בצרות בעולם הזה כי יש צדיק א
אשר ימנע ממנו טרפו ויבואוהו פגע
פגעים ואפשר שיהיה לעון שקדם לו
והתחייב להפרע ממנו עליו כמו שא
שאמר הן צדיק בארץ ישולם ׃ ויש ש Prouer. 18
שיהיה על דרך התמורה ויענהו בעו
בעולם הזה כדי שיהיה לו גמולו הטו
הטוב שלם לעולם הבא ׃ ויש שהיה
להראות סבלו והסברתו הטובה בעבו
בעבודתו כדי שילמדו בני אדם ממנו

datis, viuatisque in æternum. Deus benedictus miseratione sua vos vnà nobiscum dignos efficiat vt de fructu eius colligamus:& saturemur de bonitate ipsius, donec viuamus in æternum. Amen. Sic faciat Deus pro sua voluntate & vestro desiderio, & iuxta voluntatem & desiderium fidelis amici & fratris vestri, qui secundo subscripsit Mosis filij Meimon Haspani piæ memoriæ.

Finis epistolæ Mosis de Astrologia.

ישלחו ידיכם וקחו גם מעץ החיים ־ וא
ואכלו ותחיו לעולם ׃ הש״י ברח
ברחמיו יזכנו ויזכה אתכם לארות מפ
מפריו ולשבוע מטובו עד אשר נחיה
לעולם אמן כן יאמ׳ ה׳ כרצונכם ותאו
ותאותכם ורצון וחשק נאמן אהב
אהבתכם אחיכם החותם שנ
שנית משה ב״ר מיי
מיימון הספרדי ׃

זצ״ל

נשלם אגרת ר׳ משה מגורת
הכוכבים ׃

ui errore fuisse, & se
ipsos vanitate qua-
dã delusisse, in qua
nulla inest vtilitas.

*etiam meo tempore vi-
xit, & ob prodigia sua
igni crematus est.*

Confestim rex gladium afferri mãdauit,
quo ad regem allato caput eius resecari iu-
bet. Atq; ita perijt miser ille, cuius mors sit
expiatio sui ipsius & totius Israël. Iudæi
verò plerisq; in locis magna pecunia mul-
ctati sunt, & etiamnum ibidem reperiun-
tur nonnulli, qui eum modo reuicturum
asserunt, & è monumento suo resurrectu-
rum. Hoc pacto se res habet. Quod si au-
diuistis literas meas deuenisse ad Pas, for
tassis eæ quas in australem regionem, misi
descriptæ sunt, & peruenerũt vsq; ad Pas.
Ac iam antè dixi vobis, omnes quæstio-
num vestrarum subtilitates in hac re, vniꝰ
arboris ramulos esse, uosq́; ex animi mei
sententia cohortor, ut abscindatis arborẽ,
eiusq́; ramulos amputetis, & plantetis ar-
borẽ ueræ ac bonæ scientiæ, & de eius fru-
ctu ac bonitate edatis, & extendatis manus
uestras, capiatisq́; de arbore uitę, & come-

ושקר נחלו אבות שבימי גם משפ
אבותינו הבל ואין פלאותיו נשרת :
בם מועיל : מיד גזר המלך וצוה וא
ואמר קחו לי חרב ויביאו החרב לפ
לפני המלך וצוה וחתכו את ראשו ונ
ונהרג אותו העני תהא מיתתו כפר
כפרה עליו ועל כל ישראל : ונענש
ונענשו היהודים ברוב המקומות מ
ממון גדול ועד עתה יש שם הסרי
רעת אומרים עתה יחיה ויעמוד מק
מקברו : כך היו הדברים ואם שמע
שמעהם שהגיע כתבי לפאס שמא א
אותם הדברים ששלחתי בארץ תימ
תימן הועתקו והגיעו לפאס : וכבר
אמרתי לכם שכל דקדוקי השאלות
שלכם בענין זה כלם שריגי אילן אחד
הם ואני אצוה לכם בדעתי גודו אילג
אילנא וקציצו ענפוהי ונטעו עץ הד
הדעת טוב ואכלו מפריו וטובו ויש

de rebus Mesſiæ regis, & de iudicijs eius, & de ſignis & iudicijs tẽporis, quo is apparere deberet. Quoq; illos cohortatus ſum, vt iſtũ hominẽ admonerent, ne fortè & ipſe periret, & Synagogas quoq; in vitæ diſcrimen induceret. Verũ vt breuiter dicam, poſt annũ captus eſt, & omnes qui ei prius adhæſerant aufugerunt. Verũenimuerò quidam ex Arabum regibus, vbi eum cepiſſet, interrogauit, quamobrem hoc feciſſet? Reſpondit: Mi Domine rex verũ ego dico, me iuxta Dei mandatum feciſſe. Ait illi rex: quó nam prodigio & miraculo illud declaras? Cui reſpondit: mi Domine rex, capite me plectas, & deinde ego reſurgam, viuamq́; vt prius.

Ergo rex, non potes inquit, prodigiũ eo maius ac certius habere. Et ſi quidem ita eſt, ego & vniuerſus mundus ſanè credemus verũ eſſe quod ais, bonũ & probabile, maioresq́; noſtros in gra-

Simile quiddam factum eſt anno milleſimo quingenteſimo à Iudæo quodam, cui nomẽ erat Lemlen. Quam ego hiſtoriam fortè aliàs Deo uolẽte, totam euulgabo, unà cum rebus geſtis Rabbi Dauidis, qui

 ui ex-

המלך המשיח וסימניו וסימני הזמ
הזמן שיתראה בו והזהרתי אותם שי
שיזהירו וזה האיש שמו יאבד הוא ויא
ויאביד הקהלות : כללו של דבר
לאחר שנה נתפש וברחו ממנו כל הנ
הנלוים אליו ויאמר לו מלך אחד ממ
ממלכי הערביים אחר שתפשו מה ז
זאת עשית אמר לו אדוני המלך אמת
אני אומר כי כדבר ה' עשיתי : אמר
לו המלך מה המופת שלך : ענה וא
ואמר לו אדוני המלך חתוך ראשי וא
ואחר כך אני אחיה ואקום ואהיה כבר
כבראשונה : אמר
לו המלך אין לך
מופת גדול מזה
ואם הוא אני וכל
העולם נאמין כי
בודאי שדבריך כ
כלם אמתיים וט
וטובים ונכוחים

כזאת ג'ב נעשה ש
שנת א'ך מיהודי
אחד עששמו לימ
לימלן : ואולי ב
בעת אחר א'י'ה את
אתן לאורה כל א
אותו המעשה עם
ענין ר' דוד שבי

ipsius Mesiæ nũcium esse dixit, dirigentē viam antè aduentum eius: prędixitq; ijs, regem Mesiam in australi regiōe appariturũ. Ad hunc plurimi, & Iudęi & Arabes cōfluxerunt, quos per montes huc illucq; circũduxit & imposturis decepit, inquiens, Venite mecũ, & obuiam procedem' Mesiæ. Nam ipse me ad vos misit, vt dirigam viam coram eo. Fratres nostri qui sunt in australi regione, longam ad me epistolam miserunt, qua mihi omnę eius consiliũ & institutũ aperuerunt, & innouatiōes quas in ipsorum precationibus fecit, & quicqd apud eos locutus est. Præterea significarunt mihi se ab eo iã dudum miracula perpetrata vidisse, de quibus quid mihi videretur interrogarunt. Hæc quidem omnia cognoui, facileq; ex illorum scriptis animaduerti & perspexi miserum illum hominem nō satis sanum & mentis esse compotem, sed Deũ timere, nullaq; penitus sapiẽtia præditum esse: & quicquid ab eo factũ ac ostensum fuisse aiebant, id omne falsum & ementitũ esse. Ego verò mirificè in hac re propter Iudęos sollicitus fui, quorũ causa librũ triũ, pl' min', quaternionũ feci,

 dere-

לִפְנֵי בִיאָתוֹ וְאָמַר לָהֶם כִּי הַמֶּלֶךְ המ
הַמָּשִׁיחַ הוּא יִתְגַּלֶּה בְּאֶרֶץ תֵּימָן ונת
וְנִתְקַבְּצוּ אֲנָשִׁים רַבִּים יְהוּדִים וַעֲרָבִיִּים
עִמּוֹ וְהָיָה מְטַעֶה אוֹתָם וְאָמַר לָהֶם בו
בּוֹאוּ עִמִּי וְנֵצֵא לִקְרַאת הַמָּשִׁיחַ כִּי ה
הוּא שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם לְיַשֵּׁר דֶּרֶךְ לְפָנָיו:
וְכָתְבוּ אֵלַי אַחֵינוּ שֶׁבְּאֶרֶץ תֵּימָן כת
כְּתָב גָּדוֹל וְהוֹדִיעוּ לִי מִשְׁפָּטוֹ וְדַרְכּוֹ
וְחִדּוּשָׁיו שֶׁחִדֵּשׁ לָהֶם בִּתְפִלּוֹת ומ
וּמַה הָיָה אוֹמֵר לָהֶם וְאָמְרוּ לִי שכב
שֶׁכְּבָר רָאוּ מִנִּפְלְאוֹתָיו כָּךְ וְכָךְ וישאל
וְשָׁאֲלוּ לִי עַל זֶה וְהֵבַנְתִּי כָּל הדברי
הַדְּבָרִים וְהֵבַנְתִּי מִתּוֹךְ דִּבְרֵי כְּתָבָם ש
שֶׁאוֹתוֹ הָאִישׁ הֶעָנִי חֲסַר דַּעַת אב
אֲבָל הָיָה יְרֵא שָׁמַיִם וְאֵין בּוֹ חכמ
חָכְמָה כְּלָל וְכָל מַה שֶׁאוֹמְרִים שע
שֶׁעָשָׂה אוֹ נִרְאָה עַל יָדוֹ הַכֹּל שֶׁקֶר וכ
וְכָזָב וּפָחַדְתִּי עַל הַיְּהוּדִים מִשָּׁם וְחִבַּרְתִּי
לָהֶם כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה קוּנְדְּרוֹסִים בְּעִנְיַן ה

Sic quoq; nõ decet hominem dẽserere & omittere sententias rationi cõsonas, quæ iam olim veris certisq; argumẽtis sunt cõfirmatę, & ab ijs quasi manus detrahere, & adhęrere verbis singularium ex sapiẽtibus piæ memoriæ. Nã fieri potest vt illos latuerit eo tẽpore: vel quod sit in verbis peculiaris quædã vis ac significatio: Vel quod dicta sua tẽpori accõmodarunt, vel rei, quæ tum gesta fuit. Quoniã videtis multos esse versus in scriptura, qui non sunt simpliciter intelligendi. Et quia illud ex euidentibus argumentis constat, fieri non posse vt simpliciter res illa intelligatur, explicauit interpres sententiam, quam ratio ipsa patitur. Neq; sanè vnq̃ homo rationẽ suã post se reijcere debet. Nam oculi sunt à fronte, non autẽ à tergo. Et iam antè vobis exposui quid de his rebus sentiam.

Porrò verò quantum ad ea ptinet, quæ Messias fecit, cuius meministis, quoniam verba quędã ad vos meo nomine peruenerunt, scire debetis historiã non eo modo sese habere, quo inaudiuistis. Neq; is in oriẽte fuit, sed in australi regione extitit vir quispiã annis ab hinc viginti duob', qui se

לאדם להניח דברים של דעת שכבר נת
נתאמנו הראיות בהן וינעור כפיו מה
מהם ויתלה בדברי יחיד מן החכמים
עה שאפשר שנתעלם ממנו דבר באו
באותו שעה או שיש באותם הדברים ר
רמז או אמרם לפי שעה ומעשה שהי
שהיה ׃ הלא תראו שהרי כמה פסו
פסוקים מן התורה אינן כפשוטן ולפי
שנודע בראיות של דעת שאי אפשר ש
שיהיה הדבר כפשוטו תרגמו המתר
המתרגם ענין שהדעת סובלת אותו ול
ולעולם אל ישליך אדם דעתו אחריו
כי העינים הם לפנים ולא לאחור וכ
וכבר הגדתי לכם את לבי בדבר הזה ׃
ועל עסקי המשיח אשר זכרתם שהג
שהגיעו לכם דברים משמי לא היה
כך המעשה כמו ששמעתם ולא במ
במזרח היה אלא בארץ תימן עמד אי
איש אחד יש לדבר זה כ״ב שנה ואמר
שהוא שלוחו של משיח מישר דרך

xā peccato alicui ob noxij fuerunt, ꝙ huius rei causa fuit: vel sunt castigatiões, vt deinde quippiā præstabilis obtineāt. Et vt semel ac summatim dicā, nostra ratio Dei benedicti in hoīes iudicia assequi nō potest, quemadmodū sese habeāt in hoc sęculo, & in sæculo futuro: verū ratio nostra ex hoc tanq̃ fundamēto ꝓuenit, ꝙ oīa eorū q stellas cōtemplant verba falsa sint omniū prudētum virorū iudicio. At verò non sum ego nescius fieri posse vt q̃ratis & inueniatis verba singulariū & pręstātissimorū quorundā ex verè sapiētibꝰ magistris nostris pię memoriæ, in Talmud, in Mischne, & in interpretationibus, ex q̄bus appareat eo tēpore quo in hanc lucem homo ęderetur stellas effecisse talia. Quod quidem nullum animis vestris scrupulū inijciet, aut difficultatē mouebit. Neq; eñ in more est, vt relicta doctrina longo vsu recepta & approbata, eam sectemur quæ dubia est & incerta.

primis iucunda inuenerim quæ ad hunc locum pertinent: tamen ea ob multitudinem in hunc locum apponere nolui, sed ad epistolæ huius finem adijcere. Nam uidentur ea planè cum Nouo testamento conuenire, quod nobis Dominus & redemptor noster Christus reliq̄t.

שהוא טוב מזה ;
כללו של דבר אין
דעתינו משגת די
דיני הבורא יתברך
בבני אדם היאך ה
הם בזה העולם ו
ובעולם הבא ; וד
ודעתינו עלה מעי
מעיקרא היא שכל
דברי החוזים בכו
בכוכבים שקר הם
אצל כל בעלי מד

טובים ונעימים
השייכים למקום
הזה אבל משום
רובכם לא אישבם
במקו' הזה אלא ב
בסות האגרת הזא
הזאת א"ו אבתבם
כי נ"ל שבכל פנ
פנים הם מסכימי'
עם ברית החדשה
שנתן לנו משיחנו
וגואלנו :

מדע ; ואני יודע שאפשר שתתפ
שתתפשו ותמצאו דברי יחידים מחכ
מחכמי האמת רבותינו ע"ה בתלמוד
ובמשנה ובמדרשות שדבריהם מרא
מראים שבעת תולדתו של אדם גרמו
הכוכבים כך וכך ; אל יקשה זה בעיניכם
שאין דרך שנביח הלכה למעשה ונחדר
אפירבי ואשנוי וכן אין נאוי לאד

 לאדם

vt ſit coriarius & inops: ac vſu venire po- teſt, vt mutetur hæc res, & cõtrarium fiat, quod philoſophi caſum eſſe aiũt: nos autẽ nõ caſum & fortunã eſſe dicimus, ſed hãc rem pendere ex voluntate & arbitrio eius, qui dixit (ſc. verbum) & factus eſt mũdus, totumq; illud ius eſt & iudicium. Cæterũ nos minimè intelligimus inſtitutũ ſapien- tię eius Dei, vt ſciam⁹ quo iure aut iudicio decreuerit voluerítq; hũc talẽ eſſe, & illũ talẽ. Nam noſtræ viæ non ſunt ſimiles vijs eius, neq; cogitatiões noſtræ cũ illius cogi tationib⁹ cõueniunt. Nos autẽ hãc rẽ cõſi- derabimus ad hũc modũ: ꝙ ſi deliquiſſet Simeon, punit̃, & fit pauper, moriũturq; eius filij, & huiuſmodi: Rubẽ autẽ ꝙ ſi pœ nitudine ductus vitam ſuã emẽdarit, & o- pera ſua examinarit, vaditq; in via recta, di teſcit & in omnibus vijs ſuis proſperitatẽ habet, & videbit proles ſuas, vitamq; pro- ducet. Hoc ipſum eſt fundamentũ legis.

Nec eſt quod dicat quiſpiam, certè per- multi eo modo fecerunt, non tamen ijs proſperè euenerũt omnia. Hoc enim nõ eſt argumentũ.

In libro, cui titulus eſt, Debita cordis, licet plurima & bona, & in

 primis

שישתנה הדבר ויהיה הפך כמו שאו
שאומרים הפילוסופים שזה קרי ואנו א
אומרים שאין זה קרי אלא דבר זה ת
תלוי ברצון מי שאמר והיה העולם
וכל זה דין ומשפט ׃ ואין אנו יודעי
יודעים סות חכמתו של הק״בה לידע
באיזה דין ומשפט גזר על זה להיות
כך ועל זה להיות כך כי לא כדרכינו ד
דרכיו ולא כמחשבותינו מחשבותיו ׃
אבל חייבים אנחנו לקבוע בדעתינו ש
שאם חטא שמעון ילקה ויעני וימו
וימותו בניו ובירצא בזה ׃ ואם שב ר
ראובן ותקן דרכיו וחפש במעשיו ות
והלך בדרך ישרה יעשיר ויצליח בכ
בכל דרכיו ויראה זרע ויאריך ימים זה
הוא עקר התורה ׃ ואל יאמר אדם ות
והרי רבים עשו כן ולא הצליחו אין זה
ראיה כי היה להם בספר חובת הלבב
עון הגורם או יסו הלבבות מצאתי ר
יסורים לנחול דבר רבים דברים טובי

quid age præcepta & instituta, vel etiã studia vtilitatis adferrent?

Ex quo fieret, vt stulti euerterent legem Mosis piæ memoriæ: ne dicã quoque rationem eorũ sententiam refellere, vnà cum omnibus ijs argumentis quæ à philosophis afferuntur ad refutandũ, quæ à Chaldæis eorumq; sectatoribus dicuntur.

Eodem modo philosophorum verba qui aiunt eiuscemodi res temerè & casu fieri, à nobis fal-

Respondit Rabbi Eleazar ad priora, non esse hanc argumentationẽ, qua Dei pœnam effugere ac euitare queat. Quoniam licet planeta interdum ad aliquid hominem instiget: ab eo tamẽ quod impellẽdi atq; incitandi uim habet se liberare & uindicare potest: quẽadmodũ ait uir ille sapiens & in primis pius: magnos labores sustinui, ut corrigerem ex causis naturalibus natam propensionẽ meam. Nam mala concupiscẽtia naturalis uehementer instigat me. & cæt.

sa statuũtur, ob legis traditionẽ, & vias ei⁹ quib⁹ nitimur, & q̃ nos amplectimur, & in cui⁹ vijs nos ambulam⁹, q̃ in eo est ꝙ dicimus hũc Rubẽ aut Simonẽ nil omninò contigere vt sit aromatopola, & opulẽtus, & hũc

התלמוד ; נמצאו א
אלו הטפשים מ
מבטלים תורת מ
משה רבינו ע״ה י
יתר על שהדעת מ
מבטלת דבריהם ב
בכל אותן הראיות
שאומרי׳ הפילו׳
סופי׳ לבטל דברי
הכשדים וחבריה
וחבריהם ; וגם ד
דברי הפילוסו׳ ש
שאומרים שדבר

לראשונה שאינה
טענה להנצל הא
האדם מהעונש ל
לפי שאע״פי שה
שהמזל מחייב ל
לאדם יוכל להנצל
ממה שמחייבו ב
כאשר אמר החכם
וצדיק גמור טורח
גדול היה לי לבות
תולדתי ויצר הרע
מאוד מתגרה על
עלי ורו׳ ;

שדברים אלו קרי שקר הם אצלנו מ
מפני קבלת התורה ודרכיה שעליה א
אנו סומכים ובה אנו מחזיקים ובדר
ובדרכיה אנו הולכים ; היא שאנו אומ׳
אומרים שזה ראובן ושמעון אין שם
דבר שמושך זה להיות בושם ועשיר
וזה להיות בורסי ועני ; ואפשר ש

Ruben coriarium, inopem, ac prole omninò carentem fore, quia ſic illi dederit ſydus natalitium. Simonem verò tantùm fore diuitē & aromatopolam, & filios vnà ſecum victuros: quandoquidem hoc modo illi cōceſſerit planeta ipſius natali die. Quas duas opiniones nos veræ legis viri mendaces eſſe cenſemus. Aſtrogologorū quidem dicta eſſe falſa, ipſamet ratio coarguit. Omnes enim, quas illi adferunt, nugas & ineptias, iam pridem ratio conſentanea perſpicuis apertiſq; argumētis euertit. Quin etiam eas falſas eſſe declarat legis traditio. Nam quod ſi eo modo ſe res haberet, quid lex? quid præcepta? quid diſciplina hominibus prodeſſet? Etenim eo pacto non relinqueretur alicui facultas quidpiam ſua ipſius ratione & arbitrio efficiendi: quandoquidem aliud etiam repugnantem nolentemq; pertraheret, & vt talis eſſet, ſiue vt talis nō eſſet, omnino cogeret: &

Quæſtionem poſuit Rabbi Eleazar, poßitne homo ex iudicio creatoris ſui euadere, ſi diceret uel planetam, uel cœli conſtitutionem ſeſe ad bonum malúmue impuliſſe. & cæte.

 quid

יהיה ראובן אלא בורסי ועני ואין לו בן
שכך נתן לו מזלו בעת לידתו ולא הי
יהיה שמעון אלא עשיר ובושם ובעל
בנים שיחיו לפניו שכך נתן לו כח מז
מזלו בעת לידתו ; ואלו ב׳ דברים שקר
הם אצלנו בעלי הדת האמיתית ; דברי
האצטגנונין שקר מפני הדעת שכל הח
הקבלים שאמרו כבר בטלה אותם הד
הדעת הנבונה בראיות ברורות ; וגם
הם עוד שקר מפני קבלת התורה שאם
היה הדבר כן מה הועילה התורה והמ
והמצות והתלמוד לזה האיש ובן כל
איש ואיש אין לו
כח לעשות כלום
מדעתו והרי דבר
אחר מושך אותו
בעל כרחו להיות כ
כך ושלא להיות כ
כך ; ומה הועילו
המצוים או הלמ

אמור ר אלעזר אד
אדם יוכל להנצל
מבראו בשביל ש
שיאמר המזל וה
והמערבת יחייבו
אותו טוב או רע
וגו ; אמור ר אלע
אלעזר והשיב לר

ſac hoc, multaq́; huiuſmodi. De his autẽ rebus & ſimilibus expoſuimus, partim in libro, quẽ Arabicè conſcripſimus: partim in interpretatione de Iteratione legis, & in alijs libris. Inſuper ſunt nobis argumẽta, quæ certò probant, diſsimilem eſſe rationem eorum quæ hominibus ac brutis animantibus cõtingunt, non autẽ eandẽ, vt phiſoſophi dixerũt. Atq; hinc eſt tripartita illa diſſenſio. Quo pacto huius rei cauſam aſſequi & intelligere potes, quod Ruben iſte coriarius eſt & pauper, eoq́; ſuperſtite eius proles emoriũtur, & Simeon ille aromatopola, & diues, & huius filijs vita manet eo ipſo quoq; viuente? Et fieri poteſt, vt Simeon ille ex diuite inops ac pauper fiat, & coriarius, mortemq́; obeant eius filij, ſe viuo: & hoc quidem omne caſu eſt & fortuna, neq; ibi eſt natura quędam vniuerſitatis, & ſyderum ſtellarumq́ue virtus, quæ efficiat, vt hic talis ſit, ille autẽ nõ ſit talis. Hęc ſunt verba philoſophorũ. Altera verò diſsẽſio ex aſtrologorũ ſentẽtia ſumit, quorũ verba cognouiſtis & quorũ nugæ ad vos perlatæ ſunt, q affirmant, nunq̃ illud mutari poſse, ſemperq́;

וכמה דברים באַרנו בענינים אלו וכד
ומדומים להם בחבור שיש לנו בלש
בלשון ערבי או בפירוש המשנה וב
ובשאר החבורים ; ובכן יש לנו ראיו
ראיות של דעת שאין מאורעות בני א
אדם במאורעות הבהמות כמו שאמ
שאמרו הפלוסופים ונמצא אלו של
שלש מחלוקות בצד הגיע עצמו ש
שראובן זה בורסי ועני ומתו בניו בחי
בחייו וזה שמעון בושם ועשיר ויחיו
לו בניו לפניו ואפשר שיענה שמעון
ויחזור בורסי וימותו בניו בחייו וכל
זה סרי בעולם ואין שם טבע בעולם
ולא כח מכוכב שגרם לזה האיש שי
שיהיה כך ולזה לא יהיה כך אלו דב
דברי הפלוסופים ; ודברי מחלוקת ת
השני הוא ענין בעלי גזרת הכוכבים ש
ששמעתם דבריהם ופשטו הבליהם
אצלכם שהם אומרים שאי אפשר שיש
שישתנה דבר זה לעולם ולעולם לא

illum, quæ est causa diuina: uel dies ei constituta ueniet ac morietur: quæ est causa naturalis: aut in militiã proficiscetur ac interibit: & hæc causa est fortuita. Verum quartam partem omisit, uoluntariam nimirum. Nemo etenim qui ratione præditus est, sibi mortem elegit, & ad interitum ruit uoluntarium. Quamuis enim Saul necem sibi ipse consciuerit, non tamen propterea id fecit, quod mortem optaret deligeretq́;, uerum ut hostis irrisiones & illusiones effugeret. Hactenus ille.

Ac illud quidem intelligere debetis mi Domini præcipuum ac principale ex fundamentis legis nostræ, omnesq́; item philosophos apertè confiteri, quęcunq; ab ipsis hominibus fiunt, ea in ipsorum manu esse ac potestate, atq; hic nullũ esse qui aut trahat, aut cogat & impellat, sed si velit homo seruit Domino semp, sapiens est, & in gymnasijs & philosophorum scholis considet: sin placet adire consilia impiorum, & furibus sese adiungere, & latitare cum adulteris, illud quoq; facit. Neq; est ea in re vel natura, vel natiuitas, q̃ pertrahat illũ ad vnam aliquam harum viarum. propterea iussum & imperatũ est illi atq; dictũ,

והיא הסבה האלהות: או יומו יבא ומ:ת
והיא הסבה הטבעית: או במלחמה ירד
ונספה והיא סבה המקרית והניח החל
החלק הרביעי ר׳ל המכחרים כי אין ל
לאדם שיש לו דעת בוחר במות ו׳א׳ע׳פ
ששאול המית את עצמו לא מבחרו
המות אך לדחות התעוללות האויב ב
בו ע׳ב :

וּדְעוּ רַבּוֹתַי שֶׁעִקַּר מֵעִקָּרֵי דָּתֵינוּ וְגַם
הַפִּילוֹסוֹפִים כֻּלָּם מוֹדִים בּוֹ שֶׁכָּל מַ
מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם הֵם מְסוּרִין לָהֶם וְא
וְאֵין שָׁם לֹא מוֹשֵׁךְ וְלֹא כּוֹפֶה אֶלָּא א
אִם יִרְצֶה הָאָדָם יַעֲבוֹד אֶת ה׳ תָּמִיד וִי
וְיִהְיֶה חָכָם יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאִם י
יִרְצֶה לֵילֵךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וְלָרוּץ עִם ה
הַגַּנָּבִים וְלִצְפּוֹן עִם הַנּוֹאֲפִים יַעֲשֶׂה ו
וְאֵין שָׁם לֹא טֶבַע וְלֹא מוֹלַד שֶׁמּוֹשׁ
שֶׁמּוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְאֶחָד מִן הַדְּרָכִים לְפִי
לְפִיכָךְ נִצְטַוָּה וְנֶאֱמַר לוֹ עֲשֵׂה כַּךְ וּב

ſunt, ſuper omnes vias filiorum hominum, vt des vnicuique ſecundum vias ſuas, & ſecundnm fructum operum ſuorum. Quapropter admonuit lex, atteſtatur & ait: Niſi audiueritis me adducam ſuper vos vindictam: quod ſi tum dixeritis, iſtam vindictam non eſſe caſtigationem propter peccata veſtra, ſed modò caſum eſſe, & contingentia quæ ſolent temerè, caſu & fortuitò euenire, ego augebo vobis iſtum caſum. Illud eſt quod ſcriptura dicit; Quod ſi iueritis mecum caſu, & ego etiam ibo vobiſcum furore caſus. Eſtque hoc fundamentum legis noſtræ, & eſt ipſa lex Moſis piæ memoriæ, nimirum omnia in mundo contingentia, & omnes caſtigationes quæ vniuerſis hominibus eueniunt, ius eſſe & iudicium. Et ſic dixeruut verè ſapientes Magiſtri noſtri piæ memoriæ, non eſt mors abſque peccato, & non ſunt caſtigationes abſque delicto.

Leui.26.

Coſdroas ſermone quinto.

Iſa.26. *Dauid piæ memoriæ, tripartitam mortis cauſam poſuit, dum ait: Deus interimet*

אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעל
מעלליו ׃ ועל דבר זה הזהירה התורה
והעידה ואמרה ואם לא תשמעו לי
ואביא עליכם פרענות ׃ ותאמרו שא
שאותן הפרענות אינן יסורין על חטא
חטאותיכם אלא קרי ומאורע משאר
המאורעות שארעו בקרי ׃ אני אוסית
לכם מאותו הקרי זה הוא שכתוב אם
תלכו עמי בקרי והלכתי עמכם בחמ
בחמת קרי וזהו עקר דתינו היא תור
תורת משה רבינו ע״ה שכל מאורע
מאורעות שארעו בעולם וכל יסורין
שיבאו בדרך מקרה לכלל בני אדם ד
דין ומשפט הם ׃ וכן אמרו חכמי ת
האמת רבותינו ע״ה אין מיתה בלא ח
חטא ואין יסורין בלא עון ׃

כוזרי במאמר חמישי

דוד עליו השלום הביא שלשה חלקי
חלקים בסבת המות ואמר ה׳ יגפנו י

multitudo, qui ob cadauer aliquod omni ſucco deſtitutum bellıgerant, totum hoc ex aſtris cauſam habere: itidem hunc virum pauperem eſſe, illum verò diuitem: alium numeroſam prolem habere, alium autem ſterilem eſſe ac ſine ſobole, philoſophi caſus eſſe aiunt, ac fortuitò euenire. Et vt ſummatim de his rebus dicam, illi aiunt, quæcunque eueniunt & contingunt in re quauis, ſiue hominis ſpecies ſit, ſiue bruti, tum in exædificationibus & ſtructuris, tum in arboribus, ea omnia fieri caſu & fortuitò. Verùm quod ſint hæ formæ omnes, & aliæ res omnes totius vniuerſitatis, quæ carent anima viuente, id totum exiſtere per ſphærarum & ſyderum virtutem ac facultatem, quæ originem ſuam ducunt à Deo benedicto. Atq; in hac re contentio eſt & controuerſia. Nos autem veræ legis viri minimè confirmamus, quæ accidunt hominibus, ea fortuitò fieri, ſed iudicio: quemad-
Deut.32. modum ſcriptura loquitur: Dei perfectum eſt opus. Omnes enim viæ eius iudiciũ, &c. quem locum propheta inter-
Ierе.32. pretatur, dum inquit, Oculi tui aperti

כלבים שנלחמים על נבלה ואין בה ל
ליחה הכל סבה מן הכוכבים ׃ גם ה
היות זה האיש רש וזה עשיר זה כע
בעל בנים וזה עקר יאמרו הפילוסו
הפילוסופים שהוא מקרה ׃ כללו ש
של דבר יאמרו כי מאורעים כל את
אחד ואחד בין מין האדם בין מין הב
הבהמה בין מן המחצבים והאילנ
והאילנות הכל קרי אבל היות המינ
המינים כלם ודברים הכוללים בכל ה
העולם שאין בו נפש חיה הכל מכ
מכח הגלגלים והכוכבים שעקרם מ
מאת השם ית׳ ׃ ובזה היא מחלוקת ׃
ואנחנו בעלי התורה האמיתית לא נ
נאמר שמאורעים בני אדם הם קרי א
אלא במשפט כמו שאמרה התורה ה
הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפ
משפט וגו׳ ופירש הנביא ואמר אש
אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני

nimirum inter ſapientes Iſraël & philoſophos in hac re diſsidium, quemadmodum illis in capitibus iam antè planum feci. Ad hæc omnes illæ tres ſectæ philoſophorum, qui aſſeuerant omnia per ſphæras & ſtellas fieri, etiam dicunt quicquid mortalibus contingit, id caſu, temerè & fortuitò fieri, & nullam de ſupernis cauſam habere: nec ea in re quicquam prodeſſe aut natiuitatem, vel conſtitutionem & naturam. Neque illi differentiam eſſe ducunt inter virum illum, quem leo, cùm illi obuiam veniret, dilacerauit, & murem quem catus diſcerpſit, aut muſcam illam quam deuorauit aranea. Neque illis quicquam differt is, in quem moles corruit ac interemit, Vel lapis qui ex monte deuolutus in arborem cecidit eamq́ue infregit, ſiue in alium lapidem, quem comminuit, omnia hæc ſimpliciter mundi caſus eſſe dicunt. Ita quoq; quod homines bellum inter ſe gerunt magni alicuius regni cauſa, perinde vt canum

שֶׁאוֹמְרִים הַפִּילוֹסוֹפִים וְאֵין בָּהֶם בּ
בֵּין חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְהַפִּילוֹסוֹפִים בּו
בָּזֶה מַחֲלוֹקֶת כְּמוֹ שֶׁכְּבַר בֵּאַרְתִּי בּאו
בְּאוֹתָם הַפְּרָקִים ׃ וְכָל אֵלוּ הַשְׁל
הַשָּׁלֹשׁ כִּתּוֹת שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִים שׁא
שֶׁאָמְרוּ שֶׁהַכֹּל עַ״י הַגַּלְגַּלִּים וְכוֹכָב
וְהַכּוֹכָבִים יֵעָשֶׂה וְאָמְרוּ שֶׁזֶּה שֶׁיּא
שֶׁיֶּאֱרַע לְכָל בְּנֵי אָדָם מִן הַמְּאוֹרָעוֹת
וְהַמִּקְרִים הוּא קֶרִי וְאֵין לוֹ עִלָּה מִל
מִלְמַעְלָה וְלֹא יוֹעִיל בּוֹ מוֹלַד וְלֹא ט
טֶבַע וְלֹא שְׁנָא אֶצְלָם זֶה הָאִישׁ שֶׁטּר
שֶׁטְּרָפוֹ אַרְיֵה כְּשֶׁפָּגַע בּוֹ אוֹ זֶה הָעֵב
הָעֶבְרַר שֶׁטְּרָפוֹ חָתוּל אוֹ זֶה הַזְּבוּב שׁ
שֶׁטְּרָפוֹ הָעַכָּבִישׁ ׃ וְלֹא שְׁנָא אֶצְל
אֶצְלָם זֶה שֶׁנָּפַל עָלָיו גַּל וַהֲרָגוֹ אוֹ א
אֶבֶן שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה עָלָיו מִן הָהָר וְנָפַל
וְנָפְלָה עַל אִילָן וְנִשְׁבַּר אוֹ עַל אֶבֶן אַח
אַחֶרֶת וְנִשְׁבְּרָה כָּל זֶה יֹאמְרוּ אַקְרַאִי בּ
בְּעָלְמָא ׃ גַּם אֵלוּ בְּנֵי אָדָם הַנִּלְחָמִים
זֶה עִם זֶה עַל מַלְכוּת גְּדוֹלָה כְּמוֹ עֲדַת

 בלבים

vna mente conſentiunt, quicquid eſt in hoc mundo inferiori, quod participat de eſſentia animæ viuentis, & omnem arborem, omnemq́ue herbam & omnem exædificationem, quæ ad ſtructurarum genus pertinet, Deum benedictum effeciſſe virtute ea, quæ à ſphæris & ſtellis oritur, & Dei benedicti facultatem prius in ſphæras ſtellasq́ue illabi, ex ſphæris deinde ac ſtellis manare & ſeſe in hunc mundum extendere, & hoc pacto oriri quicquid eſt. Et quemadmodum nos dicimus Deum benedictum ſigna facere & miracula per angelos: ſic illi philoſophorum ſapiẽtes aiunt ea omnia, q̃ per ipſius mundi naturam fiunt, per ſphæras ſemper & ſtellas fieri: ipſasq́; ſphæras & ſtellas animatas eſſe & cognitione ſcientiaq́; præditas. Omniaq́; hæc vera ſunt: & perſpicuis antè argumentis docui, hæc quidem omnia nil prorſus ipſi legi derogare. Neque hoc tantùm, verum etiam cognoui ex verbis verè ſapiẽtum magiſtrorum noſtrorum piæ memoriæ, ex interpretationibus exquiſitis, eos idem omnino ſentire cum philoſophis. Nec eſt inter illos

 nimi-

מסכימים שכל מה שהיה בזה העולם
התחתון מהוית כל נפש חיה וכל אילן
וכל עשב וכל מחצב ממיני המתחצבים
הכל האל ית' עושה בכח שיבא מן הגל
הגלגלים והכוכבים וכי כח האל ית' צת
בתחלה על הגלגלים והכוכבים ומן ה
הגלגלים והכוכבים יצות ויתפשט בזה
העולם ויהיה כל מה שיהיה ׃ וכשם
שאנו אומרים שהש' ית' עושה אותות
ומופתים על ידי המלאכים כך אלו חכ
חכמי הפילוסופים אומרים שכל אלה
הדברים הנעשים בטבעו של עולם ת
תמיד על ידי הגלגלים והכוכבים והג
והגלגלים והכוכבים בעלי נפש ומדע
הם ׃ וכל אלה הדברים הם אמת וכבר
בארתי בראיות ברורות שכל אלה הד
הדברים אין להם הפסד כדת ולא עו
עוד אלא שהפרתי בדברי חכמי הא
האמת רבותינו ע'ה מן המדרשות ש
שהם אומרים כמו שאומרים הפיל

admodum uita eius, quod est perfecta intelligentia, quæ ipse est, & ipse ea est. Habet quidem auctor hic Cosdroas plura huius generis, haudquaquàm absurda, quæ tamen breuitatis causa prætermittemus in hoc libro.

Ac omnes quidem hæ tres philosophorum sectæ totius orbis, quæ vnquàm ad hunc vsq; diem fuerunt, siue illi qui aiũt, Deum benedictum fecisse ex ipsa materia, quæ omni tempore apud illum reperitur: siue illi qui dicunt, quemadmodum dictũ est à prophetis piæ memorię, nullam planè rem esse apud Deum benedictum, nisi ipsum solum, cunque voluit, existere fecit, hunc mundum suo arbitratu & sua voluntate ex nihilo. Siue ij, qui cõfirmant orbem hunc neq; factum esse, neq; etiam interitui obnoxium, verum sic ex omni ęternitate fuisse, & hoc eodem modo sempiternum fore. Et verum esse, quod quemadmodum Deus, à quo circumagitur, perpetuo fuit: ita quoque hunc orbem ex omni æternitate circumactum fuisse, & illum circumactorem, & vtrumque simul fuisse, neq; alterum inueniri absque altero. Inter se omnes, illæ tres sectæ

אבל חיות עניינו השכל הגמור והיא הוא
והוא היא ׃ אלו הן מצאתי בכוזרי ו
ועוד רבים במוהם אשר משום קצור
לא הבאתי ׃

וכל אלו השלש כתות של חכמי הע
העולם מקודם ועד עתה בין אלו שאמ
שאמרו שהבורא יתברך ברא מאו
מאותו חומר המצוי אצלו תמיד בי
בין אלו שאומרים כמו שאמרו הנב
הנביאים ע״ה שאין שם דבר אחד ע
עומד עם האל ית׳ אלא הוא לבדו וב
ובשרצה המציא עולם זה כרצונו מא
מאין ׃ ובין אלו שאמרו שזה הגל
הגלגל אינו הווה ונפסד אל
אלא אם כן עומד היה ויהיה לעול
לעולם ולעולמי עולמים והרי הוא
כמו שהקב״ה שהוא מסבב אותו מ
מעולם כך היה זה סובב וזה מסב
מסבב ושניהם יחד ולא ימצא זה ב
בלא זה כל אלו השלש כתות מס

 מסכימים

Articulus. Deus non est corpus. Corpus enim innouationum expers esse non potest. Iam uerò quicquid innouationis particeps est, illud nouum est. Ad hæc illud quoque falsum est, in eo aliquod accidens reperiri. Quoniam accidens in corpore inest tanquàm in subiecto. Et accidens agit, perpeßionemq; inducit in corpore, comitatur illud & innititur illi. Deus autem benedictus non definitur, nec aliquo modo perpeßionem admittit: quandoquidem illud est ex corporis conditionibus.

Articulus. Deus nouit omnia, tam exigua, quàm magna, neque eius noticiam quicquam effugere potest: Quoniam ostensum est, illum creasse omnia, ordinasse atq; fecisse. Quemadmodũ
Psal. 94. ait ille: Qui aurem condidit, nonne audiet? qui oculum finxit, nonne uidet? Idemq; ait: Ac ne te-
Psal. 139. nebræ quidem te quidpiam celant: iterumq; dicit: quoniam tu fecisti cogitationes meas.

Articulus. Deus benedictus uiuit: quia enim antè ostensum est, ei conuenire sapientiam & potestatem, ergo quoq; planum factum est, ei uitam competere. At non eo modo, quo nostra uita, quæ definitur per sensum & motum, sed quem-

פרק האלהים אינו גוף ׃ כי הגוף איננו
נמלט מחדושים ומה שאיננו
נמלט מן החדושים הוא חדש ומן הש
השקר שיקרהו מקרה כי המקרה עמי
עמידתו בגוף הנושא והמקרה מעו
מעולל לגוף הולך אחריו נושא עליו ו
והאלהים יתברך איננו נגבל ואיננו מ
מתיחד בצד סבלתי אחר כי זה מתנאי
הגוף ׃
פרק האלהים יודע כל דבר קטון וגדול
ולא ימלט מידיעתו דבר כי הת
התבאר שהוא ברא הכל וסדרו ותקנו כ
כמו שאמר הנוטע אוזן הלא ישמע אם
יוצר עין הלא יביט ואמר גם חושך לא
יחשיך ממך ואמר כי אתה קנית כלי
כליותי ׃
פרק האלהים יתברך חי כי כבר נתקיימו
נתקיימה לו החכמה והיכולת א
אם כן נתקיימה לו החיות אך לא בחיו
בחיותינו הנגדרת בהרגשה ובתנועה א

Articulus. Deus est omnino sempiternus, neque interit. Nam si ortus fuisset, effectore opus habuisset: sicq; ex alio aliud necteretur, ut regredi in infinitum oporteret: nec intelligi posset, donec perueniretur ad effectorem æternum, qui primus est. Et is est, quem nos inquirimus.

Articulus. Deus immutabili æternitate continetur, nec interit. Nam cui æternitas firmata, ab eo longè remota est priuatio. Etenim priuationis nouitas intensionem requirit, quemadmodum priuatio eius, quod oritur, opus habet causa. Neque enim quicquam per se suaq; ui priuatur, sed à contrario. Illi uerò nil contrarium est neque simile. Quod enim ei simile est, id omnibus modis ille ipse est: nec binarius in eum numerus cadit. Porrò contrarium illud, quod priuationem inducit, æternum esse minimè potest. Ipsius enim essentiæ æternitas prius declarata est. Nec fieri potest, ut nouus sit. Quicquid enim nouum est, illud sanè effectum est atque productum ab illo æterno. Et quomodo res effecta effectori suo priuationem inducere potest?

פרק האלהים קיים קדמון לא יחלות
כי אם היה חדש היה צריך אל מח
מחדש וזה משתלשל אל מה שאין לו
תכלית ולא יובן עד שיגיע אל מחדש
קדמון הוא הראשון והוא אשר אנח
אנחנו מבקשים :

פרק האלהים נצחי לא יחלו׳ כי מה ש
שנתקיים לו הקדמו׳ התרחק ממו
ממנו ההעדר כי חדוש הנעדר צריך א
אל בונה כמו שהעדר החדש צריך אל
סבה כי לא יעדר הדבר מחמת עצמ
עצמו אך מחמת הפכו׳ ואין הפך לו
ואין דמיון כי מה שהוא דומה לו ב
בכל פנים הוא לא יסופר בשנים
אבל ההפך המעדיר לא יתכן גב׳ שית
שיהיה קדמון כי כבר התבארה קדמ
קדמות מציאתו ולא יתכן שיהיה חדש
כי כל חדש׳ אמנם הוא עלול לקדמון ה
הזה והיאך יעדיר העלול עלתו :

quibus difficultatem nobis obijcere student, quod confirmamus Deum benedictum omnia ex nihilo fecisse.

Posteaquàm librum, cuius antè meminit, ad manum non haberemus, breuiter excerpsimus argumenta Rabbini, qui disputauit aduersus Cosdroam, ex sermone 5.

Articulus. *Mundus ortus est, quoniã est corpus, & corpus nõ potest esse absq; motu et quiete. Hæc autem duo accidentia sunt, sese uicißim innouantia, quorum alterum alterius causa euenit. At uerò cui noui quidpiam accidit, illud ipsum sine dubio, propter accessum eius & decessum, nouum est. Nam si fuisset sempiternum, nunquàm defectionem admisisset. Et utrunq; nouum est. Quodq; uacare & ab innouationibus liberum esse nequit, illud nouum est; quandoquidem ante innouationem non fuit. Et innouationes nouæ sunt. Nouum igitur est atq; ortum.*

Articulus. *Fieri non potest ut oriatur quidpiam, nisi in certo tempore. Neq; enim accidere potest, ut sit in eo, siue ante illud, siue post illud. Et quod fit in certo tempore, sine quopiam ante se, & aliquo post se, illud certo quodam ordinatore & determinatore opus habet.*

שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַבּוֹרֵא י״ת בָּרָא הַכֹּל
יֵשׁ מֵאַיִן ׃

לפי שלא היה בידי החבור ה׳נל נקטתי
ראיות החבר שהיה מפלפל לנגד הכוז
הכוזרי ׃ במאמ׳ חמישי ׃

פרק העולם חדש כי הוא גות והגות א
איננו נמלט מתנועה ומנוחה
ושתיהם מקרים מתחדשים באים זה
בעקב זה והבא עליו חדש מבלי ס
ספק בעבור בואו והחול׳ חדש כי אם
היה קדמון לא היה נעדר ושניהם חד
חדשים ומה שאיננו נמלט מן החד
החדוישם הוא חדש כי לא קדם להד
לחדושים והחדושים חדשים אם כן
הוא חדש ׃

פרק אי אפשר למחדש בלי עת שיתי
שיתיחד בו ולא יתכן לקבוע בו
לפניו ואחריו והתיחדו בעתו מבלעדי
מה לפניו ומה שלאחריו מצריך אל מ
מיחד ׃

magnam excitarunt controuersiam. Quã rem & Abrahamus patriarcha piæ memoriæ cognouit. Etiam olim scripti sunt de hac re mille libri, argumẽtis planis & perspicuis, quibus vnusquisq; veluti aciem ad sententiæ suæ confirmationem instruit. Caput autem ac fundamentum perfectæ legis est, Deum benedictum & primum esse & postremum, & præter illum nullum Deum esse. Atq; is est qui fecit omnia ex nihilo. Quod quidem qui non confitetur, is fundamentum tollit, & quæ posita sunt & plantata quasi amputat. Ego quoq; de hisce rebus iamdiu magnum opus feci in lingua Arabica, in quo exposui euidentes probationes & demonstrationes firmissimas de essentia Dei benedicti, quodq́ue ille verè vnicus sit, qui neque corpus sit, neque corporeus, neque vis seu effectio corpori inhærens. Et confutaui omnia argumenta ea, quibus philosophi dicunt argui & doceri, mundum non esse factum. Labefactaui quoque omnes quæstiones,

הַמַּחֲלוֹקֶת הַגְּדוֹלָה וְזֶה הַדָּבָר שֶׁהִפִּירוֹ
אַבְרָהָם אָבִינוּ עָ״ה וּכְבָר חִבְּרוּ בְּדָבָר זֶה
אֵלֶּת סְפָרִים בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת שֶׁיַּעֲרִיךְ
כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁיַּחֲזִיק דְּבָרָיו ׃ וְעִקַּר הַת
הַתּוֹרָה הַתְּמִימָה הוּא שֶׁהַבּוֹרֵא יִ״ת לְבַ
לְבַדּוֹ הוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָ
וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים וְהוּא שֶׁבָּרָא הַכֹּ
הַכֹּל יֵשׁ מֵאַיִן ׃ וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה
בְּדָבָר זֶה הוּא כּוֹפֵר בְּעִקָּר וּמְסִיצ בִּנְטָע
בִּנְטָעוֹת ׃ וּכְבָר חִבַּרְתִּי אֲנִי חִבּוּר גָּד
גָּדוֹל בִּלְשׁוֹן עֲרָבִי בְּעִנְיָנִים אֵלֶּה וְשׁ
וְשָׁם בֵּאַרְתִּי הָרְאָיוֹת הַבְּרוּרוֹת וְהַמּוֹ
וְהַמּוֹפְתִּיִּים הַחֲזָקִים עַל מְצִיאַת הַבּוֹ
הַבּוֹרֵא יִ״ת וְשֶׁהוּא אֶחָד אֲמִיתִּי וְשֶׁא
וְשֶׁאֵינוֹ גוּף וּגְוִיָּה וְלֹא כֹּחַ בְּגוּף וְשֶׁ
וְשִׁבַּרְתִּי כָּל אוֹתָן רְאָיוֹת שֶׁאוֹמְ
שֶׁאוֹמְרִים הַפִּילוּסוֹפִים שֶׁהֵם רְאָיוֹת
שֶׁהָעוֹלָם לֹא נִבְרָא וְגַם פֵּרַקְתִּי כְּ
כָּל הַקּוּשְׁיוֹת שֶׁהִקְשׁוּ עָלֵינוּ עַל שֶׁא

ex materiæ illius particula aliqua cœlum, & ex parte terram facere: nunc ſi videatur particulam illam, ex qua cœlum effecit, ſumere, ex eaq́ue aliud quippiam producere: ſed ex nihilo vt aliquid efficiat, fieri non poſſe.

Ex libro Creationis, partim ex contextu, partim ex commentarijs. Decem numeri ex nihilo. Commentator: Artifex omnis qui ædificium aliquod efficere conſtituit, niſi lapides habeat, terram, ligna, aquam, & instrumenta fabrilia, ædificium ſtruere non poteſt. Aut ſi conficere uelit uas ligneum, uel uitreum, uel ferreum, uel æneum, uel argenteum, uel aureum, niſi prius habeat materiam illam, ex qua uas illud facere cogitat, nullo modo poteſt uas efficere. At uerò Deus ex nihilo creauit omnia, ſua tantùm immenſa uirtute ac poteſtate. & cæt.

Sunt itidem philoſophorum nonnulli, qui non aliter dicunt quàm prophetæ, nimirum Deum benedictum creaturas omnes feciſſe ex nihilo, nihilq́ue apud Deum benedictũ eſſe, niſi creaturam modò, quam exiſtere fecit. Qua in re

 magnam

אוֹתוֹ הַחוֹמֶר שָׁמַיִם ׃ וּמִקְצָתוֹ אֶרֶץ ו
וּפְעָמִי׳ אִם יִרְצֶה יִקַּח אוֹתוֹ הַמִּקְצָה ש
שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ שָׁמַיִם וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ ד
דָּבָר אַחֵר אֲבָל לְהוֹצִיא יֵשׁ מֵאַיִן אִי א
אֶפְשַׁר ׃

ספר יצירה ׃ עשר ספירות בלימה ׃ כ
כל אומן הרוצה לעשות בנין אם אין
לו אבנים ועפר ועצים ומי׳ וכלי הבנין
אינו יכול לעשו בנין ׃ או אם ירצה ל
לעשו׳ כלי עץ או כלי זכוכית או ברזל
או נחושת או כסת או זהב אם אין לו א
אותו דבר שרוצה לעשו׳ בו הכלי אינו
יכול לעשו׳ הכלי והק״בה עושה את כל
בלימה בלי מאומה מכחו הגדול ׃

וְיֵשׁ מִן הַפִּילוֹסוֹפִים מִי שֶׁאוֹמֵר כמ
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַנְּבִיאִים שֶׁהַשֵּׁם י״ת בר
בָּרָא כָּל הַנִּבְרָאִים מֵאַיִן וְשֶׁאֵין שָׁם
עִם הַשֵּׁם י״ת דָּבָר אֶחָד אֶלָּא זֶה הנבר
הַנִּבְרָא שֶׁהִמְצִיאוֹ ׃ וּבְזֶה הַדָּבָר הט

rum, qui ſunt viri prudentiæ & ſapientiæ, conſtituiſſe mundum habere gubernatorem, eumq́ue in orbem incitare ſphæram, & ſphæram ſua vi haudquaquam in orbem verti. Habentq́ue multa argumenta, quibus hanc rem perſpicuè demonſtrant, & planè confirmant. Neq; vlla eſt in hac re inter doctos homines & peritos diſſenſio, verũ magna inter eos controuerſia eſt de toto hoc mundo, ſphæra nimirum & quicquid in ea continetur. Maxima pars rem eſſe ait neq; ortam neque interitui obnoxiam, ſed eodem modo ex omni æternitate fuiſſe, atq; ita permanſuram perpetuo & in omne æuum: & illud certum eſſe, quemadmodum Deus benedictus, à quo in orbẽ incitatur, ab æterno fuit, ſic quoq; hãc, quæ in orbẽ vertitur, & illũ qui hanc in orbẽ mouet, ſemp fuiſſe & ambo ſimul: alterũ autẽ absq; altero minimè reperiri. Nõnulli quoq; ſunt qui ſphæram hãc factã eſſe aiũt, atq; etiam interitui obnoxiam, & à Deo benedicto productã, verum eſſe quandam materiam, quę apud Deum benedictũ inueniatur, quemadmodum argilla in manu figuli, ex eaq́; materia illum quicq̃d placeat efficere, nunc illum

ומדע הסכימו כלם שיש לעולם מנה
מנהיג והוא מסבב הגלגל ואין הגלגל
סובב מאליו ויש להם ראיות רבות
להביא מופת חותך וראיה ברורה על
זה ובזה לא נחלקו בעלי המדע ׃ וי
ויש ביניהם מחלוקת גדולה בזה הע
העולם כלו שהוא הגלגל ומה שבת
שבתוכו רבם אומרים שאינו הווה ו
ונפסד אלא כן עומד היה ויהיה לע
לעולם ולעולמי עולמים והרי הוא
כמו שהב״ה שהוא מסבב אותו מע
מעולם כך היה זה סובב וזה מסב
מסבב ושניהם יחד לא ימצא זה בל
בלא זה ׃ ויש מהם אומרים שזה
הגלגל היה ויפסיד והבורא ית׳ ב
בראו אבל יש שם דבר מצוי עם הב
הבורא ית׳ כמו החומר ביד היוצר ומ
ומאותו המצוי עמו הוא עושה כ
כל מה שירצה ׃ פעמים יעשה מקצת

 אותו

generalem & uniuersam misericordiam eius, & curam in creaturis. Neq; te in errorem inducet, quod ea sæpenumero uides, & quod frequenter eueniant. Nam plurimos ex uulgo & infima fece populi uideas in hac re, qui solis & lunæ obfuscationem & fulmina demirantur, cò quod non sint assueti: motus autem sphærarum, solis ortus & occasus, ijs nullam admirationem mouent, propter frequentem usum. Cuiuscemodi proficiscuntur ex animi stulticia & cæcitate. Verum intuearis illa, & in ijs temet exerce, perinde ac si talia nunquam conspicatus esses, atque haud secus rem instituas, ac si antè occlusis oculis fuisses, quàm illa cognouisses, ac deinde oculos tuos aperuisses eaq; uidisses & perspexisses. Et iam olim dictum est à philosophis quibusdam: Corda sapientum oculos habent, quibus incernunt id quod stulti non uident. & cæt.

Verumenimuerò exponam ego vobis præcipua quasi capita harum rerum, quæ in hoc siue mundo siue vniuersitate obscura & abstrusa continentur.

Itaque mi domini scire debetis, omnes gentilium sapientes, philosophos nimirum,

הכוללת ורחמיו והשגחתו על הברואי׳
ואל ישיאך רוב ראותך אות׳ ואורך רגי
רגילת׳ בהם והרבה בני אדם ועמי הא
הארץ תמצא על ענין זה שהם תמהי׳
מקדרו׳ השמש והירח והברקי׳ בעבור
שאינ׳ רגילי׳ ואינ׳ תמוהי׳ בתנוע׳ הגל
הגלגלי׳ וזריחה השמש ושקיעת בעבו׳
רגילת׳ בזה ובזה מסכלות הלב ועורון;
אך הבט עליהם והשתדל בהם כאילו
לא ראית כמותם ודמה בנפשך כאלו ה
היית סתום ענים קודם הבותך אותך ו
ואחכ׳ פקחת עיניך וראית אותם והב
והכרתם ; וכבר אמור אחד מן החכמים
לבית החכמים יש להם עינים רואות
מה שאינם רואים הפתאים וכו׳ ;

והרי אני מבאר לכם ראשי פרקים מא
מאלה הדברים שהם כבשונו של ע
עולם ;

דעו רבותי שכל חכמי אמות העולם ו
והם הפילוסופי׳ שהם בעלי שכל ומ

moueantur. Fuit autem is unus ex claris ſapientibus Iſraël. Samuel uerò unus è ſapientibus Thalmud, qui dixit: perſpectæ mihi ſunt ſemitæ cœli haud ſecus ac ſemitæ Nehardoa. Quam artem non exercuerunt niſi legis cauſa. Neque enim abſolutè intelligi poteſt explicatio, quæ eſt de curſu lunæ, & uarietas curſus eius ad ſignificandum tempus coniunctionis eius cum ſole, quod eſt nouilunium, & tempus quo abſconditur tum antè tum etiam poſt nouilunium, niſi per magnam & exquiſitam cognitionem diſpoſitionis totius mundi. In qua ratione quicunque ſe exercet, fieri non poteſt, quin huic ſimul occurrant aliæ ſtellarum & ſphærarum artes, &cæ.

Ex libro Houath Halſauath.

Conſideranda & expendenda ſunt omnia, quæ Deus creauit, & dignitas præſtantiaq; eorum omnium, quæ in hac uniuerſitate cõtinentur, animaduertẽda, à minutiſsimis quibuſq; creaturis uſq; ad maximas, eorumq; qui loquendi facultate præditi ſunt excellẽtia, ſphærarum, ſolis, lunæ, ſtellarumq; motus, deſcenſus pluuiarũ, uentorum flatus, fœtus ex parẽtis utero egreſſus, & quæcunq; his ſunt ſimilia. Vel quod magis abſconditũ eſt & abſtruſum ex mirabilibus Dei, quod declarat perfectionem ſapientiæ eius, quæ bona eſt, & gratiam eius

ומשך תנועתם והוא מחכמי ישראל ה
המפורסמים : ושמואל מחכמי התל
התלמוד שאמ׳ נהירא לי שבילי דרקיע
כשבילי דנהרדעה: ולא התעסקו בו אלא
לענין התורה כי לא ישלם בירו׳ הליכות
הירח והתחלפות הליכתו לברר עת התח
התחברו עם השמש והוא המולד ועת
הסתרו קודם המולד ואחריו אלא ברוב
חכמות: התבונת ומי שטרח בזה אי אפ
אפשר שלא יתגלגלו עמו שאר חכמות
הכוכבים והגלגלים וכו׳ :

ספר חובת הלבבות הבחינה במציאות
הבו׳ ובגדולת׳ בכל מה שיש בעולם מ
מקטני הבריאות וגדוליה׳ ומעלת המ
המדברי׳ בו ותנועת הגלגלים ותנועת
השמש והירח והכוכבי׳ וירידת הגש
הגשמי׳ ונשיב׳ הרוחו׳ ויציאת הילדים
מן הרחמים ומה שהו׳ נפלא מזה וי
ויותר נסתר מפלאי הבו׳ המו׳ על ת
תמימות חכמתו הטובה והנינותו הב

 הכוללת

alio loco quindecim horarum, aut ſexdecim, vel viginti, qui dies eſt vnus: & quam obré in alio loco dies & nox ſemper ſunt pares, in alio autem loco dies eſt tanquam menſis, vel duorum menſiũ vel trium, donec reperias in toto anno vnum diem ſex menſium, & ſex menſium noctem vnam: multæq́; aliæ res, quæ frequenter eueniũt, ex ea arte cognoſcuntur. omniaq́; procul dubio vera ſunt. Eſt autem hæc ſupputatio reuolutionum & Geometriæ, de qua dictum eſt à veris philoſophis piæ memoriæ, quæ eſt ſapientia & prudentia apud omnes homines. Verum illæ res aſtrologorum nihil planè nulliusq́; momenti ſunt.

Coſdroa ſermone 4. Adhuc supereſt præclaræ iſtius artis de hac re liber, qui inſcribitur, Capita Rabbi Eleazar filij Horconos, in quo eſt dimẽſio terræ, & cuiuslibet ſphæræ, ſtellarum quoque planetarumq́; natura, & forma earundem & locus, commoda & incommoda, aſcenſus & deſcenſus, eleuatio & depreßio, & quanto tempore

 mouean-

וּבְמָקוֹם אַחֵר ט״ו שָׁעוֹת אוֹ י״ו אוֹ ב׳ וה
וְהוּא יוֹם אֶחָד וּבְמָקוֹם אַחֵר הַיּוֹם והל
וְהַלַּיְלָה שָׁוִים לְעוֹלָם ׃ וּבְמָקוֹם אַחֵר י
יִהְיֶה הַיּוֹם כְּמוֹ חוֹדֶשׁ אוֹ שְׁנֵי חֳדָשִׁים
אוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים עַד שֶׁתִּמָּצֵא שֶׁכָּל ה
הַשָּׁנָה כֻּלָּה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים יוֹם אֶחָד ושׁ
וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים לַיְלָה אֶחָד ׃ וְכַמָּה ענ
עִנְיָנִים הַמִּתְמִידִים יוֹדְעוּ מֵאוֹתוֹ חכמי
חָכְמָה וְהַכֹּל אֱמֶת בְּלִי סָפֵק וְזֶה הוּא ח
הֶשְׁבּוֹן תְּקוּפוֹת וְגֵימַטְרִיאוֹת שֶׁאָמְרוּ
חַכְמֵי הָאֻמּוֹת רַבּוֹתֵינוּ ע״ה שֶׁהִיא חָכְמָה
וּבִינָה לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲבָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים
שֶׁל הוֹבְרֵי שָׁמַיִם אֵינָם כְּלוּם ׃

כוזרי במאמ׳ ד׳

ונשאר עדין מן החכמה המיוחדת ב
בענין הזה ספר הוקרא פרקי ר׳ אלעזר
בן הורקנוס כי מדת הארץ וכל אחד מה
מהגלגלים וטבעי הכוכבים והמזלות
והצורות ובתיהם וטובתם ורעתם ורע
רעליותם וירידתם ונשיאתם ושפלותם

nisi stultus, qui credit quidlibet, aut qui alios circumuenire cupit. Cæterum optimi ac optatissimi Domini sciatis sapientiam, quæ est vera & minimè fucata sapientia, esse cognitionem formæ sphærarum, numeri earundem & mensuræ, & ordinis cursus earum, & scientia temporis quo vnaquæque circumagitur, item deflexionis earum ad eam partem, quæ Septentrio nuncupatur, aut quæ meridies dicitur, & circuitus earum ad orientem vel occidentem, & semitæ cuiusque stellæ, & viæ earum quemadmodum se habeat; de quibus omnibus & similibus græciæ, persiæ, & Indiæ philosophi magnos libros composuerunt. Estque hęc nobilis & præclara doctrina. Ex qua etiam intelligi potest, quamobrem luna arcus formam referat, & paulatim crescat donec plena fiat, iteꝗ earumque paulatim decrescat. Ex eaque sciri potest, quando luna videri debeat, itemque quando non debeat videri, & qua de causa dies aliquis lõgus sit, vel breuis, & cur duę stellę simul oriantur, & non occidant simul. Et quare dies quispiam alicubi sit tredecim horarum, & in

הֶתִּי שֶׁיַּאֲמִין לְכָל דָּבָר אוֹ מִי שֶׁיִּרְצֶה לִ
לְרַמּוֹת אֲחֵרִים ׃

וּדְעוּ רַבּוֹתַי שֶׁחָכְמָה שֶׁהִיא חָכְמָה וד
נְדָאִית הִיא יְדִיעַת צוּרַת הַגַּלְגַּלִּים ומ
וּמִנְיָנָם וּמִדָּתָם וְסֵדֶר הִלּוּכָם וּזְמַן כב
סְבִיבַת כָּל אֶחָד מֵהֶם וּנְטִיָּתָם לְצַד צפ
צָפוֹן אוֹ לְצַד דָּרוֹם וּכְבִיבָתָם למזר
לַמִּזְרָח אוֹ לַמַּעֲרָב וּמַסְלוּל כָּל כּוֹכָב
וְכוֹכָב וְדַרְכּוֹ הֵיאַךְ הוּא ׃ בְּכָל זֶה וביו
וּבְיוֹצֵא בּוֹ חִבְּרוּ חַכְמֵי יָוָן וּפָרַס והו
וְהוֹדוּ חִבּוּרִים גְּדוֹלִים וְהִיא חָכְמָה מפ
מְפוֹאֶרֶת הַרְבֵּה וּמִמֶּנָּה יוֹדֵעַ מֵאֵי זוֹ
יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּקֶשֶׁת וְהוֹלֵךְ וּמִתְגַּדֵּל
עַד שֶׁיַּשְׁלִים וְיַחֲזוֹר וְיַחְסוֹר מְעַט ׃ ו
וּמִמֶּנָּה יוֹדֵעַ מָתַי תֵּרָאֶה הַלְּבָנָה אוֹ
לֹא תֵּרָאֶה וּמֵאֵי זֶה טַעַם יִהְיֶה יוֹם זֶה
אָרוֹךְ אוֹ קָצָר וּמֵאֵי זֶה טַעַם יַעֲלוּ ש
שְׁנֵי כוֹכָבִים בְּאֶחָד וְלֹא יִשְׁקְעוּ באח
בְּאֶחָד ׃ וּמֵאֵי זֶה טַעַם יִהְיֶה יוֹם ז
זֶה בְּמָקוֹם זֶה י״ג שָׁעוֹת ובמקו

ita quoq; fallacias & præstigias affertis in Aegyptum ciuitatem, quæ incantamentis plena est. In multis item locis scriptum reperies, Sanhedrim profectos fuiße in Aegyptum ut incantandi rationem discerent, ne quicquam eos siue ex fucata sapientia & arte lateret. Et ut magicas artes perciperent, non ut eas exercerent, uerum ut scirent tantum, & sibi cauerent ab ijs.

Græciæ autem sapientes, philosophi nimirum, qui de artibns scripserunt, & sese in omnibus philosophiæ partibus exercuerunt, conati sunt perspicuis & euidentibus argumentis refellere, quicquid ab ijs dictum est, radicem & fundamentum vnà cum ramis. Itidem Persarum philosophi perspexerunt, omnes artes à Chaldæis, Cananæis & Aegyptijs traditas esse falsas. Neque existimabitis hæc non posse argumentis confirmari, ideoq; his fidem habere nolitis. Etenim sunt mihi probationes euidentes & probabiles, quæ repræhendi nequiunt, qui bus ego omnia illa euertere & confutare possum. Et nemo sanè ijs fidem habet,

לעפרים עיר שבלה תבן ׃ את אתם מבי
מביאים מכשפות למצרים עיר שבלה
כשות ׃ ובהרבה מקומות תמצא ב
בתוב שהסנהדרי׳ נסעו למצרי׳ ללמוד
שם כשות כדי שלא תעלים מהם חכ
חכמה מחכמו׳ אמיתיות והדמיונות
עד שהכשפים היו יודעים לא שהיו מ
מתעסקין בהן אלא שידעו ושיוכלו ל
להשמר ממנו ׃

אֲבָל חַכְמֵי יָוָן וְהֵם הַפִּילוֹסוֹפִי׳ שֶׁחִבְּרוּ
בְּחָכְמוֹת וְנִתְעַסְּקוּ בְּכָל חָכְמָה הִשְׁתַּדְּלוּ
בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת לְבַטֵּל כָּל דִּבְרֵיהֶן שׁו
שׁוֹרֶשׁ וְעָנָת ׃ וְגַם חַכְמֵי פָּרָט הֵבִינוּ
שֶׁכָּל אוֹתָן הַחָכְמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַכַּשְׂדִּים
וְהַכַּלְדָּאִים וְהַכְּנַעֲנִים וְהַמִּצְרִיִּים הֵם ש
שֶׁקֶר וְאַל תְּדַמּוּ בְּנַפְשְׁכֶם שֶׁאוֹתָן הד
הַדְּבָרִים אֵין שׁוּם רְאָיָה לָהֶן וּלְפִיכַךְ לֹא
נַאֲמִין בָּהֶם ׃ אֶלָּא רְאָיוֹת בְּרוּרוֹת ונבו
וּנְבוֹחוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן דוֹפִי יֵשׁ לִי לְבַטֵּל
כָּל אוֹתָן הַדְּבָרִים וְלֹא יִדְבַּק בָּהֶן כִּי אִם

& non aliud, omnia, inquam, illa non sapientiæ sed omnino stulticiæ verba esse. Suntque mihi perspicua argumenta, quæ refutari nequeunt, quibus omnia eorum verborum dictorumque fundamenta infirmare & tollere possum. In hac autem re nullus vnquam se aut exercuit, aut librum fecit ex Græcorum philosophis, qui verè sapientes sunt, neque ista libris suis immiscuerunt, neque tales imposturas fecerunt, quas nominauerunt sapientiam: præter Chaldæorum philosophos, & Aegyptiorum, & Canançorum, quorum omnium hæc fides illis temporibus, atque lex fuit.

Rabbi leui Daniel. cap. 2. Magorum Chaldæorumq; opera non sunt profecta ex uera sapientia, sed præstigiæ sunt & res fictitiæ. Rabbi Saadia Danielis primo. Chaldæi omnes sunt præstigiatores, eorumq; regio Casdin uocatur, eò quod per incantamenta & præstigias alijs imponant, perinde ut dæmones. Rabbi Salomon Exodi cap. 8. scribit Pharaonem dixiße ad Mosen & Aaron: Vos stramen fertis in Ophraim ciuitatem, quæ stramine redundat,

 ita

נר ׃ כל אותם הדברים אינם דברי. חכ
חכמה כלל אלא טפשות וראיות ברור
ברורות יש לי שאין בהן דופי לבטל
כל עקרי אותם הדברים ומעולם לא
נתעסק בענין זה ולא חבר בו ספר את
אחד מחכמי יון שהם חכמים ודאי ו
ולא חברו אותם בחבוריהם ולא עשו
אותן הטעות שקראוהו חכמה כי אם
חכמי הכשדים והכלדאים והמצריים
והכנענים וזו היתה אמנתם באותן ה
הימים ׃

ר׳ל׳ב׳ג דניאל ב׳

המכשפים והכשדים אין פעולתיהן מ
מסודרות מחכמה אמיתית אבל הם
דמיונו׳ ועניני׳ בדויים ׃ ר׳ סעדי׳ דני
דניאל א׳ כשדים כלם מכשפים ונקראת
ארצם כשדים ע׳ש המכשפים כשדים ׃
ר׳ש׳י שמות ח׳ ׃ אמר פרעה למשה ו
ולאהרון תבן אתם מכניסין לעפרים

tur, nimirũ ex quibus homo noſsè poteſt, quid in mundo futurum ſit, vel in regione aliqua, aut quid alicui accidet in omni vita. Quoque legi de rebus Idololatriæ. Credo ego nullum de hac re librum reliquum eſſe in Arabica lingua, ex alijs linguis conuerſum ab illis, quem non perlegerim, & quicquid contineret, ſim aſſecutus, atque ad intimam vſq; ſententiam eius veſtigando peruenerim. Ex quibus libris mihi expoſita eſt cauſa omnium præceptorum. Arbitrantur enim homines non eſſe res vllas, quæ rationem aliquam habeant, præterquam decreta ſcripturæ. Atque antea habui magnum quoddam volumen de hac re in lingua Arabica, in quo ſunt euidentes probationes cuiuslibet præcepti. Sed in hoc tempore eo minimè opus habemus. Verum ego reuertar ad inſtitutum quæſtionis veſtræ. Qamobrem mi Domini ſcitote omnia illa de ſtellarum decretis quod aiunt iſti, hoc modo fiet & non aliter eueniet: item hominis alicuius ortus & natiuitas efficit cogitq;, vt accidat illi hoc,

חכמה שקוראים אותה גזרת משפטי
הכוכבים ׃ כלומר שידע ממנה האדם
מה עתיד להיות בעולם או במדינה או
מה יארע לאיש כל ימיו ׃ וגם קראתי
בעיני עז במדמה לי שלא נשאר לי
בעולם ספר בענין זה בלשון ערבי אשר
העתיקו אותו משאר לשונות עד אשר
קראתי והבנתי בו עניניו וירדתי עד ס
סות דעתו ׃ ומאותם ספרים נתברר לי
טעם כל המצות כי יעלה על לב כל א
אדם שאינם דברים שיש להם טעם א
אלא גזרת הכתוב ׃ וכבר יש לי חבור ג
גדול בענין זה בלשון ערבי בראיות
ברורות על כל מצוה ומצוה ׃ ולא ל
לבד הוצרכנו עתה ואני חוזר לענין ש
שאלתכם ׃

דעו רבותי שכל אותם דברים של ג
גזרת הכוכבים שהם אומרים יארע
כך ולא יארע כך ומולדו של אדם י
ימשוך ויהיה כך ויארע לו כך ולא

si inueniretur in fide longo tempore confirmata, aut in libro, quem omnes approbarent, sine ulla dißentione, certo aliquo numero. Verum hoc ipsum minimè reperitur, sed est gens hæretica, neque apud eos quicquam certi est, nisi quod homines legi subiectos huiusmodi uarijs rebus irritant, quemadmodum eosdem illos quoque lacessunt, & suis idolis, & simulachris & ineptijs, dicuntq; ea sibi prodeße, ac derident & contemnunt eos, qui asserunt se à Deo librum habere. Atque in hanc rem certi quidam homines libros conscripserunt, quibus persuadetur ijs, qui sensu & animo leues sunt & inconstantes. Cuius generis sunt nonnulli Astrologorum libri, in quibus scribunt numerum decem millium annorum. Vel ut sunt libri Officij Henbaddith, qui mentionem faciunt nonnullorum nominum Ianbasor, Tzareth, Roani, eosq; aiunt fuisse ante Adam, & Sombascher fuisse præceptorem ipsius Adam, & his similia. Cosdroa sermone primo.

Scitote mi Domini, me diu multumq; hasce res exequisiuisse, & pręcipuum meum studium fuisse in ea arte, quam vocāt dęcreta iudiciorū, quæ ex stellis sumū-

היה זה מפגים על אמונתי אלו נמצא
זה באמונה מוחזקת או בספר שמסכי
שמסכימים עליו הכל מבלי מחלוקת
במנין ידוע ולא ימצא זה אך הם אומות
מופקרות ואין אצלם דבר ברור ׃ והם מכ
מכעיסים את אנשי התורות בכמו אלו
הדברים כאשר הם מכעיסים אותם בצ
בצלמיהם ואליליהם ותהבולתם ואומ
ואומרים כי הם מועילים להם ובוזים
למי שאומר כי יש אצלו ספר מאת הא-
להים ׃ וחברו בזה ספרים מעטים חברו'
יחידי' מבני אדם נפתח בהם מי שדעתו
קלה בקצת ספרי ההוברי' שכותבי' בהם
מניני עשרת אלפי שנים ׃ או כמו ספרי
העבודה הנבטית שזוכרים שם שמות
ינבושאר וצגריית ודרואני ואמרי' כי הם
קודם אדם ושינבושר היה רבו של אדם
הראשון והדומה לזה ׃ כוזרי במאמ' א' ׃
דְּעוּ רַבּוֹתַי כִּי אֲנִי חִפַּשְׂתִּי בִּדְבָרִים א
אֵלּוּ הַרְבֵּה וּתְחִלַּת לִמּוּדִי הָיְתָה חָכ

& perdiderũt operam, qui animum his rebus intenderunt & occuparunt. Hinc interitus & desolatio regni nostri & templi vastatio, & prolatatũ est exilium nostrũ. Nosq; huc redacti sumus quia parẽtes nostri dereliquerũt, qui modò non sunt, propterea quod permultos libros inuenerũt, de rebus eorum, qui ad stellarum contemplationem se occupant, quæ res vel maximè ad idololatriam pertinet, quemadmodum declarauimus. Errauerunt eiusq; mirabili desiderio capti vlulãti voce cecinerunt, & existimarunt præclaram esse sapiẽtiam & magnam vtilitatem habere. Nõ exercuerunt se in re militari, neq; in subigendis nationibus, verum arbitrati sunt hæc sese iuuare & tueri posse. Quamobrẽ prophetæ pię memoriæ, illos insipiẽtes ac fatuos nominarunt. Et certè quidem stulti & fatui fuerunt, & vanitatẽ, quæ neq; prodest quicquam, neq; defendit & periculo ꝓhibet sectati sunt, etẽ nil est q̃ vanitas.

Dixit Cosdroa nihil illud authoritati fidei tuæ derogare potest? quod memorant de Indis, qui aiunt apud illos ciuitates esse ac ædificia, de quibus ijs certò cõstat illa fuisse ante centies mille annos. Ait Ralbinus, illud quidpiã meæ fidei derogaret, si in-

סופרים ובחנם נשאו ונתנו באלה הדב
הדברים: וזאת היא שאבדה מלכותינו
והחריבה בית מקדשינו והאריכה גלו
גלותינו והגיעתנו עד היום שאבותינו
חטאו ואינם לפי שמצאו ספרים רבים
באלה הדברים של דברי החוזים בכוכ
בכוכבים שדברים אלו הם עקר ע"ז כמו
שבארנו: טעו ונהו אחריה ודמו שהם
חכמות מפוארת ויש בהן תועלת גדו
גדולה ולא נתעסקו בלמידת מלחמה
ולא בכבוש ארצות אלא דמו שאותן יו
יועילו להם: ולפיכך קראו אותם הנביא
הנביאים ע"ה סכלים ואוילים: ודאי סכ
סכלים ואוילים היו ואחרי התוהו אשר
לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה ה
הלכו:

אמר הכוזרי ואיך לא יפגום עליך זאת
מה שאומרים על אנשי הודו כי יש מ
מקומות אצלם ובנינים וברור אצלם
כי יש להם מאות אלפי שנה: אמר החבר

 היה

dit, de illo verè dicitur. Stultus & insipiens credit omnia. Iam verò illud profectò ignorare non debemus, iam olim fatuos & amentes fecisse multa librorum milia, itemque multos homines ætate quidem magnos, sapientia non item, consumpsisse omnem ætatem suam in illorum librorum lectione & studio, & credidisse ineptias istas, magnam & admirabilem sapientiam esse, etiam sese ex sapientia magnos esse, quia periti essent earum artium. In qua re bona pars mundi vel potius tota errat & fallitur exceptis singularibus quibusdam viris, qui reliqui sunt, quos Deus delegit. Est profectô haud secus atq; dico vobis. Estque summa pernicies, & ingens malum, quod quicquid in libris reperiunt, illud statim verum esse arbitrantur, multoque magis, si libri isti longo tempore fuerunt, tum etiamsi in ijsdem libris multi viri sese exercent, eorumque lectione gaudent, statim fatui animus concludit, asserens verba illa magnam sapientiam cõtinere, & cogitat cum animo suo: Certè frustrà laborauit calamus scribarũ,

שאינו משלשת המינים האלה עליו
נאמר פתי יאמין לכל דבר ׃ וכן צריכים
אנחנו לידע שכבר חברו הטפשים אלפי
ספרים וכמה אנשים גדולים בשנים
לא בחכמה אבדו כל ימיהם בלמידת
אותם ספרים ודמו שאותם ההבלים
הם חכמות גדולות ועלה על לבם שהם
חכמים גדולים מפני שידעו החכמות
ההן שהדבר שטועים בו רוב העולם
או הכל אלא אנשים יחידים השריד
השרידים אשר ה׳ קורא הוא דבר שא
שאני מודיע לכם והוא החולי הגדול
והרעה החולה שכל הדברים שימצ
שימצאו בספרים יעלה על לבם בתח
בתחלה שהם אמת וכש׳ אם יהיו הס
הספרים קדמונים ׃ ואם נתעסקו אנ
אנשים רבים באותם ספרים ונשא
ונשאו ונתנו בהם מיד יקפוץ דעת
דעתו של נמהר לומר שאלו דברי הכ
חכמה ויאמ׳ בלבו אבן לשקר עשה עט

ctum. Vel quia gustatu percipit hoc esse amarũ, illud verò dulce. Vel tactu cõprehendit hoc calidum esse, illud frigidum. Vel auditu percipit hanc vocem claram, illam obscuram esse. vel quia olfacit hũc odorem tetrum & fœtidum esse, & alium odorem suauem & iucundum, aliaq; his similia. Tertiũ & postremũ est id, quod accepit à prophetis pię memorię, & à iustis.

Etenim hominẽ nõ temerariũ, sed prudentem esse oportet, vt oĩa hæc quibus indubitatam fidem habet, ratione sua & cogitatiõe dis cernat, dicatq; hoc sese credere quia ab alio traditũ accepit illud verò qa sensu perceperit, aliud de niq; ob euidẽtẽ pro bationem. Quisq autem quicquam liud, quod non e in amplexu horu trium generum, c

Id quod à maioribus traditum & acceptum est minimè bonũ est, nisi cum bono & syncero corde coniunctũ. Nam apud malũ animum diligens peruestigatio infinitis partibus eo melior est: præsertim quãdo eum, qui rem exquirit ad fidei confirmationem educit. Etenim hoc modo coniungũtur in homine illi duo gradus, nimirũ cognitio & traditio. Vide initium sermõis quinti in libro Cosdroæ.

בִּרְאִיַּת עֵינוֹ ׃ אוֹ שֶׁיִּטְעַם שֶׁזֶּה מַר וְזֶה
מָתוֹק ׃ אוֹ שֶׁיְּמַשֵּׁשׁ שֶׁזֶּה חַם וְזֶה קַר ׃
אוֹ שֶׁיִּשְׁמַע שֶׁזֶּה קוֹל צָלוּל וְזֶה קוֹל חב
חֲבָרָה ׃ אוֹ שֶׁיָּרִיחַ שֶׁזֶּה רֵיחַ בְּאוּשׁ וְזֶה
רֵיחַ עָרֵב וּבְיוֹצֵא בְּאֵלּוּ ׃ וְהַשְּׁלִישִׁי ד
דָּבָר שֶׁיְּקַבֵּל אוֹתוֹ הָאָדָם מִן הַנְּבִיאִים
ע״ה וּמִן הַצַּדִּיקִים וְצָרִיךְ הָאָדָם שֶׁהוּא
בַּעַל דֵּעָה לְחַלֵּק בּד
בְּדַעְתּוֹ גַּם במחש
בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כָּל הד
הַדְּבָרִים שֶׁהוּא מ
מַאֲמִין בָּהֶם ויא
וְיֹאמַר שֶׁזֶּה האמ
הֶאֱמַנְתִּי בּוֹ מִפְּנֵי
הַקַּבָּלָה ׃ וְזֶה הא
הֶאֱמַנְתִּי בּוֹ מִפְּנֵי
הַהַרְגָּשָׁה ׃ וְזֶה ה
הֶאֱמַנְתִּי בּוֹ מִפְּנֵי
הַדֵּעָה ׃ אֲבָל מִי ש
שֶׁיַּאֲמִין בְּדָבָר אַחֵר

אין הקבלה טובה
אלא עם הלב הט
הטוב׃ אבל עם רוע
הלב החקירה יותר
טובה כ״ש בשיוצ
בשיוציא המחקר
אל אמונת ההוא
ואז יתקבצו לאדם
השתי מדרגות ר״ל
הידיעה והקבלה ׃
ראה בספר כוזרי ב
בתחלת מאמר הח
החמישי ׃

tamen vnam arborẽ esse veluti radicem, ni
mirũ ea oĩa, quę ab astrologis dicta sunt,
qui sydera stellasq; cõtemplantur. At verò
certum est nondũ peruenisse ad manus ve
stras librum, quem fecimus de iudicijs le-
gis, quẽ inscripsimus Iteratio legis. Nam
si ad man' vestras deuenisset statim de his
rebus omnibus de quibus interrogauistis
sententiã meam sciuissetis. Etenim omnẽ
hanc rẽ aperuimus in tractatione de Ido-
lolatria & in legibus gentiũ. Verũ credo
ego illũ ad manus vestras pernenturũ esse
antè hnius responsionis epistolam: quia
iã diu per Siciliæ insulã sparsus est, quẽ-
admodum & in orientẽ, occidentẽ, & Se-
ptentrionem, nihilominus tamẽ omnibus
modis cogor ego vobis respondere, & q
quæritis explicare. In primis igitur mi do
mini scitote hęc tria tantũ homini creden
da esse, neq; quicquam prętcrea. Primum
id, cuius certã habet & euidentẽ probatio
nẽ humana sua ratione & sciẽtia inuestiga-
tam, velut ratio numerãdi, Geometria, &
reuolutiones. Alterum id, quod homo de
prehẽdit vno è quinq; sensibus. Verbi cau
sa, quia hoc nigrum, illud verò rubrũ esse,
hisq; similia cognouit per oculi sui aspe-

הוא עקרם: והוא כל דברי חוברי שמים
החוזים בכוכבים והדבר ידוע כי לא ה
הגיע עדין לידכם החבור אשר חברנו
במשפטי התורה שקראתיו משנה ת
תורה שאלו הגיע אליכם מיד הייתם יו
יודעים דעתי בכל הדברים ששאלתם
שהרי בארנו כל זה הענין בהלכות ע״ז
וחקות הגוים: ונדומה לי שיגיע לידכ׳
קודם כתב תשובה זו שכבר פשט באי׳
סקיליא כמו שפשט במזרח ובמע
ובמערב בתימן ועל כל פנים צריך אני
להשיב ולבאר לכם: דעו רבותי שאין
ראוי לו לאדם להאמין אלא באחד מ
משלשה דברים: הראשון דבר שתהיה
עליו ראיה ברורה מדעתו של אדם כג
כגון חכמת החשבון וגימטריות ותקו
והתקופות: והשני דבר שישיגנו האד
האדם באחד מחמש הרגשות כגו
כגון שידע ויראה שזה שחור וז
וזה אדום וביוצא בזה בראית עי

EPISTOLA RABBI MOSIS FILII MEIMON.

ALlata est quęstio pręclara eruditione & doctrina ornatorũ dominorũ & familiariũ nostrorũ, sapientũ, legis peritorũ & iuris, qui in Marsilia ciuitate habitãt. Dominus De⁹ benedict⁹ eos defendat & protegat, augeatq́; eorũ sapiẽtiam, conatũ & studiũ eorũ amplificet & cõfirmet, iubeatq́; esse benedictionẽ cũ ijs, in ipsorũ repositorijs, & in omni eo, cui manus suas admouerint, ex sentẽtia & volũtate Mosis filij Meimon Hispani pię memoriæ, q orat pro illis, qui in eorũ pace gaudet & lætatᷣ. Siqdẽ ea quæstio animi illorũ cãdorẽ & synceritatẽ perspicuè arguit, quodq́; sapientiã sectantᷣ & exquirũt in cubiculis sapiẽtię studio destinatis atq; ad verę minimèq́; fucatæ sciẽtię gradũ ꝑtingere gestiũt, vt cogitẽt & inueniãt desiderabilia verba & scripturã rectã, ad verã rerũ & interpretationũ intelligẽtiã. Ergo adsit illis & virt⁹ Dei, vt quicqd abstrusum & inuolutũ est aperiat, & prauũ omne dirigat. Amen.

Cognoui ex hac quęstiõe, licet permultos ramos habeat, omnibus hisce ramulis

אגרת ר׳ משה בן מיימון

הִגִּיעָה שְׁאֵלַת אַלּוּפֵינוּ וּמְיוּדָעֵינוּ הת
הַחֲכָמִים הַמְּבִינִים יוֹדְעֵי דָת וָדִין
הַדָּרִים בְּעִיר מרשיליא יָגֵן הָאֵל ית׳ ב
בַּעֲדָם וְיַרְבֶּה חָכְמָתָם וְיַגְדִּיל וְיַאְדִּיר הו
תּוֹרָתָם ׃ וִיצַו אִתָּם אֶת הַבְּרָכָה באסמי
בַּאֲסָמֵיהֶם וּבְכָל מִשְׁלַח יְדֵיהֶם כְּחֵפֶץ
הַמִּתְפַּלֵּל בַּעֲדָם הַשָּׂשׂ וְהַשָּׂמֵחַ בִּשְׁלוֹ־
תָם משֶׁה בּ״ר מיימון הַסְּפָרַדִּי ז״צ״ל ׃
וֶהְיא הָעֵדָה עַל טוֹהַר נַפְשָׁם וְשֶׁהֵם ר
רוֹדְפִים אַחַר הַחָכְמוֹת וּמְחַפְּשִׂים בחד
בְּחַדְרֵי הַתְּבוּנוֹת וְרוֹצִים לַעֲלוֹת במע
בְּמַעֲלוֹת הַדֵּעוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת וְלִמְצֹא ד
דִּבְרֵי חֵפֶץ וּכְתוּב יוֹשֶׁר ׃ וּלְהָבִין הַדָּבָר
וְהַפֵּשֶׁר תְּהִי יַד ה׳ עִמָּם לִפְתּוֹחַ כָּל סת
סָתוּם וּלְיַשֵּׁר כָּל עָקוֹם אמן ׃
הֲבִנוֹתִי מִזֹּאת הַשְּׁאֵלָה ו׳א׳ע׳פ שֶׁעֲנָפֶיהָ
מְרֻבִּין ׃ וְכָל אוֹתָם שָׁרִיגִים אִילָן אֶחָד

Epiſtola antè quadringentos fermè annos à Rabbi Moſes filio Meimon magno inprimis & præclaro inter Iudæos magiſtro conſcripta, ad Iudęos in Marſilia ciuitate habitantes, qua reſpondit ad quęſtionem ſibi ptopoſitã, de ijs viris, qui omnia ex Planetis decerni & conſtitui volebant, quicq́; nihil ex meritis ſiue iuſtitia, ſed omnia ex planetis pendêre, aliaq́; huius generis exiſtimabant. Quæ continet etiam hiſtoriam quandam mirè elegantem de Iudæo quodã parum ſano, qui iudæis impoſuit, ſeq́; Meſsiam eſſe profeſſus eſt. Quæ quidem omnia ad Hebręæ linguæ ſtudioſorum vſum ac vtilitatem, nunc primùm hebraicè & latinè interpretata, in lucem ædita ſunt, opera & induſtria Ioannnis Iſaac leuitæ, qui multis item in locis interpoſuit quædam ex libro Creationis, ex Coſdroa, & ex alijs vetuſtiſsimis libris.

אגרת שבמעט לפני ד׳ מאות שנה הרב
הגדול ביהודים נודע שמו רמ׳ב׳ם כ
כתב ליהודים הדרים בעיר מרשיליא ו
והשיב להם על שאלתם ששאלו משו
משום ענין האנשים הגוזרים כל דבר
ע׳פ המזלות ואומרים לאו בזכותא הל
תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא
וכדומיהן; גם יש בו מעשה יפה מאוד
מיהודי אחד הסח הדעת שרמה היהו׳
היהודים ואמר שהוא משיח; כל אלו
להועלת תלמידי לשון עברי עם הנקו׳
הנקודות עתה בראשון יצאו לאורה בכל
בלשון עבר עם העתקה לשון רומי ע׳י
טורח יוחנן יצחק הלוי גם במקומות
רבות הטיל והוסית בה לקוטים
טובים מספר יצירה מבוזרי
ומשאר ספרים ישנים
ונושנים;

Siquidem non tantum me ſingulari quadam humanitate cõplexus: ſed etiam non vulgarem in me liberalitatem exercuiſti. Itaq; paruum hunc libellum ſub tuo nomine in lucem ędere uolui. Nõ quod hac ratione, vel minimam tuorum meritorum partem me aſſequi credam: ſed vt animũ ſaltem accepti beneficij memorem declarem. Quem ego qualemcunq; libellum, vt ſperare audeam tibi Reuerende D. Decane gratum fore, facit ſingularis tua & propè incredilis quædam humanitas. In qua re ſi opinionẽ meã mnimè falli intellexero, animũ addideris ad maiora omni ſtudio & induſtria conãdũ. Deus optimus Maximus Reuerendam & illuſtrẽ dignitatem tuam nobis quàm diutiſsimè incolumen conſeruet. Vale.

In Muſęo noſtro Col.
Agrippinæ 2. die
Nouembris
Anno
1554.

religioné accedit, præcipue auté in hac e-
pistola, in qua nõ eruditè modò, verũ etiã
ad nostrã fidẽ peraccõmodatè de Astro-
logia edisserit. Hãc ego epistolam vnà cũ
alijs quibusdã ex probatis scriptoribus de
sumptis, cõuerti & ad Physicam hebręam
adiunxi. Non equidem propterea, quòd
apud Christianos scriptores talia nõ re-
periri existimem: sed vt Hebręos in mul-
tis nobiscum consentire ostenderem. De
inde etiam ut studiosis huius linguæ ado-
lescentibus, nõnihil adiumẽti pro nostra
virili afferremus, qui nõ solum res, sed e-
tiam verba verborumq; formas ex hac epi
stola notare & obseruare possunt. Quare
& punctis, quibus Hebræi pro vocalibus
vtuntur, omnia diligenter notauimus &
distinximus. Hunc autem laboré nostrũ
tibi R.D. Decane placuit dedicare, idque
multis de causis, tum quod tibi ego post
Reuerendisimum Coloniensem Archie-
piscopum primũ quasi honoré debeam,
tum etiam quod literis & pietati, vt omni
bus notisimum est, plurimum faues, &
præcipuè sacræ huic linguæ, cui perci-
piendæ ante triginta annos operam na-
uasti. Denique quod magnis tuis bene-
ficijs in me collatis tibi astrictus sim.

malè vsi sunt, quod sanè multis argumen tis perspicuè doceri potest. Inter quos nihilominus tamen fuisse homines doctrina & pietate celebres, qui omni studio id egerunt, vt harum doctrinarũ abusum tollerent, satis quidem cum aliunde constat: tum verò id licet videre ex hac epistola Rabbi Mosis filij Meimon, clarissimi ex doctrina & multarum linguarum cognitione Iudæi, qui ante quadrin gẽtos annos floruit: de cuius singulari eru ditione eiuscemodi testimonium legitur ממשה לא קם במשה id est, post Mosen (prophetã scilicet) nõ fuit talis Moses qualis Rabbi Moses: quibus uerbis nil aliud indicare volunt, quàm nullum Mosen omnino à tempore Mosis eius qui Iudęos ex Aegypto eduxit, tam celebrem & clarum ex sapientia & doctrina fuisse, quàm hic Rabbi Moses. Quod licet verum sit, non paucos tamen æmulos habuit, à quibus varijs conuitijs laceratus est ob philosophię studiũ. Quæ ęmulatio & inuidia industriã eius haudquaq̃ retardauit. Id quod multa & pręclara ingenij testimonia posteris relicta demonstrant, in quibus admodum propè ad Christianam

autem deinde ad Chaldæos peruenêrunt, qui vt Hebræorum linguam corruperũt, ſic etiam has artes abuſu vitiarunt. Malis enim artibus Chaldæi natura addictiores eſſe creduntur, quamobrem ab Hebræis כשדים vocitati ſunt, quemadmodũ Rabbi Saadiah ſcribit, quod verbum כשדים immutatis hoc modo כשדים vocalibus, quaſi diaboli ſonat. Ab his enim, ſiquidẽ artes eorum conſideres, parum admodũ diſtare videntur. Hinc eſt grauis illa, imò grauiſsima Dei comminatio Eſaiæ 47. capite נלאית ברב עצתיך יעמדו נא ויושיעך הוברי שמים החוזים בכיכב בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יב יבאו עליך : Hoc eſt, ineptus es ob multitudinem conſiliorum tuorum, ſtent nũc & cõſeruent te Speculatores cœli, qui cõtemplantur ſtellas, quiq; indicant ſingulis menſibus quid futurum ſit tibi &c. Illud autẽ ex compluribus locis partim Danielis, partim etiam aliorum planè cõſtat, tã nobilibus ſciẽtijs chaldęos abuſos eſſe. Quæ abuſio à Chaldæis paulatim ad Perſas deuenit, ab his deinde ad gręcos, à gręcis ad Romanos deniq;, quoad per totum ferè terrarum orbem vſus earundẽ vnà cũ abuſu ſpargeretur. Nã & Iudęi his interim

כַּשְׂדִים

mam iure admirationem moueat, quod item Cosdre mihi prudenter intellexisse, & verè scriptum reliquisse videt̃: Ait enim: בקטון שברמשים מפליאת חכמתו מה שאין הדעת משגת אותו׃ id est, in minimis reptilium adeò mirabilis eius sapientia, vt humani ingenij vires captumq́; penitus superare videatur. Iam verò non modò ex hac, siue cõtemplatione, siue scientia in primis oportuna vtilitas existit, verum etiam maximè salutaris & ingenua delectatio. Quod tam est manifestum, vt nullã explicationẽ desideret. Porrò verò præclaras hascé, & nunquam satis laudatas disciplinas primam suam originẽ ab Hebræis duxisse, eosdemq́; cum in omnibus hisce doctrinis, tũ præcipuè in mathematicis summè diligentes fuisse, satis quidẽ perspicuè ex Genesi, Iob, & Iosepho cognosci potest. Nam quod si harum rerũ Iudæi rudes fuissent, qui quæso institutis ac mandatis à Deo optimo maximo receptis satisfacere potuissent? maximè cum in ijs permulta fuerint, quæ tum ad lunæ, tum ad solis cursum accõmodari oporteret. Verũ ne plura dicã de re minimè dubia, credo ego oĩbus illud planũ esse, iudæos fuisse primos harũ artiũ inuẽtores. Ab his

riam & maieſtatem perfacilè ex ipſius vniuerſitatis & mundi conſtitutione intelligi poſſe. Ex quo Pſalmo illud quoque non obſcurè apparet, hominem ex contemplatione & cõſideratione opificij ipſius Dei multis nominibus præſtabiliorem effici, illud quoque conſequi, vt pietate & obſeruantia, qua creatorem ſuum colit, nemini cedat, omninoq́ue pluris eundem faciat, quàm alioqui facturus erat. Quamobrem à Rabinis, quorum fama ex doctrina illuſtris, dictum eſt. כל היודע לחשוב
תקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכ
הכתוב אומר את פועל ה׳ לא הביטו
ואת מעשה ידיו לא ראו וגו׳ ; Hoc eſt, Quiſquis anni planetarumq́; curſus & motiones intelligit, nec cõſiderat, de illo ſcripturã ſic loqui: opus Dei non contemplati ſunt, & opus manuum ipſius non perpenderunt. Dei autem magnificentiam ex ipſius opere quoquomodo animaduerti ac intelligi poſſe, quid age mirum? præſertim cum is incredibilem ſuam virtutem, & ſapientiam non in admirabili ſtellarum & ſyderum curſu hominibus tantum ſpectandam propoſuerit: ſed in alijs etiam minutiſsimis quibuſq; rebus. Neque enim quicquam ab eo factum eſt, quod nõ ſum- Eſa. 5.

REVERENDO ET ILLVSTRI DOMINO D. GEorgio à Seina ex Comitibus de Vuitgenstein, Metropolitanę Coloniensis Ecclesię Decano, nec non Sanctorum Patrocli Sozatensis & Gereonis Coloniensis Ecclesiarum præposito longè dignißimo &c. gratioso Domino ac Mecænati suo Ioannes Isaac Leuita S.D.

MAgnoperè mihi probatur Rabinorum sententia, Reuerende ac illustris Domine Decane, qui arbitrãtur, eos optimè sui creatoris amplitudinem perspicere, quicunq; mirabilem illam cœli terræq; structuram & syderum motiones prudenter considerant, & diligenter perpendunt. Ad hoc enim à Deo optimo maximo hæc facta esse videntur, vt in ijs admirabilitas eius quodammodo eluceret. Nam hinc Dauidis illud perfectum esse aiunt: Domine Deus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, qui dedisti gloriã tuam super cœlos &c. quasi diceret Dei & glo-

70775

DE ASTROLOGIA:

RABBI MOSIS FILII MEIMON EPISTOLA elegans, & cum Christiana religione congruens, Hebręa, nunc primum edita & latina facta.

IOANNE ISAAC Leuita Germano auctore.

COLONIAE
Per Iacobum Soterem.
ANNO M. D. LV.

3992

N. v. Maimonides K

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 1033
COLLECTION

RABBI MOSIS
DE ASTROLOGIA
1555